

MISSÄ MENNÄÄN KUNTIEN ILMASTO- JA LUONTOTYÖSSÄ?

© Sitra 2021

Sitran selvityksiä 190

MISSÄ MENNÄÄN KUNTIEN ILMASTO- JA LUONTOTYÖSSÄ?

Työryhmä: Maija Mattinen-Yuryev, Siiri Fagerlund, Anni Parkkinen, Tiina Huotari, Jussi-Pekka Manner, Jaakko Kullberg, Risto Haverinen, Raisa Valli ja Sanna Vaalgamaa (Sitowise Oy). Tatu Leinonen, Miika Korja, Antti Koistinen, Antti Lehtinen ja Sari Tuori (Sitra).

ISBN 978-952-347-230-3 (PDF) www.sitra.fi
ISSN 1796-7112 (PDF) www.sitra.fi

SITRAN SELVITYKSIÄ -sarjassa julkaistaan Sitran tulevaisuustyön ja kokeilujen tuloksia.

Sitran selvityksiä 190

Missä mennään kuntien ilmasto- ja luontotyössä?

Toukokuu 2021

Sisällys

Tiivistelmä	2
Esipuhe	4
1. Johdanto	5
2. Ilmasto- ja luontotyön hyödyt kunnille	7
3. Kuntien ilmastotyö	9
3.1. Kuntien päästöt	9
3.2. Kuntien ilmastotavoitteet	12
3.3. Kuntien ilmastotoimet	15
4. Kuntien luontotyö	17
4.1. Luonnon monimuotoisuuden liittyvät tavoitteet	17
4.2. Luonnon monimuotoisuuden liittyvät toimenpiteet	21
5. Työkalut ja tukimekanismit	23
6. Kuntien ilmasto- ja luontotyön haasteet ja mahdollistajat	27
7. Lopuksi	31
Lähteet	32
Sammanfattning	34
Summary	36

Tiivistelmä

Kunnilla on tärkeä rooli ilmastopäästöjen vähentämisessä ja luonnon monimuotoisuuden vahvistamisessa. Esimerkiksi kotien lämmityksen, liikenneratkaisujen ja yhdyskuntarakenteen kautta kunnat voivat vaikuttaa kasvihuonekaasupäästöihin merkittävästi. Kuntien kannattaa tehdä fiksua ilmasto- ja luontotoimia, sillä niistä hyötyvät myös asukkaat ja yritykset – ja sen myötä kunnan talous. Kunnilla on myös erinomaiset mahdollisuudet vahvistaa luonnon monimuotoisuutta esimerkiksi lähimetsissä ja viheralueilla – ja tukea samalla kuntalaisten virkistysmahdollisuuksia ja terveyttä.

Tämä selvitys tarjoaa katsauksen Suomen kuntien ilmasto- ja luontotyön tilasta kunta-vaalien alla, keväällä 2021. Ilmastotoimien osalta selvityksessä kuvataan kuntien kasvihuonekaasupäästöjen tilaa ja niiden kehitystä, kuntien asettamia ilmastotavoitteita sekä kuntien toimia päästöjen vähentämiseksi.

Selvityksessä kuntien päästöjä tarkastellaan Suomen ympäristökeskuksen (Syke) kehittämien Hinku-laskentasääntöjen ja -aineiston avulla. Hinku-laskenta on kuntien ilmastotavoitteiden seurantaan tarkoitettu laskentamalli, jossa kuntien päästöihin lasketaan mm. kunnan alueella tapahtuvan lämmityksen, tieliikenteen ja maatalouden päästöjä. 50 suurimman kunnan osalta tarkastellaan ilmastotavoitteissa viime vuosina tapahtuneita muutoksia vertailemalla nykyisiä tavoitteita vuonna 2018 toteutetun selvityksen tietoihin.

Uusi selvitys kertoo, että jo kaksi kolmasosaa kunnista, eli 206 kuntaa 309:stä, on asettanut ilmastotavoitteen. Jos kunnat saavuttaisivat ilmastotavoitteensa, niiden yhteenlasketut päästöt puolittuisivat vuoden 2018 tasolta vuoteen 2035 mennessä. Päästöt alenisivat 20 miljoonaa tonnia. Määrä vastaa suuruusluokaltaan yli puolta päästövähennyksistä, joita Suomi tarvitsee koko maata koskevan hiilineutraaliustavoitteen (2035) saavuttamiseksi.

Selvityksen mukaan 50 suurimman kunnan ilmastotavoitteiden kunnianhimo on kasvanut aiemmasta. Nyt jo 29 suurta kuntaa tavoittelee hiilineutraaliutta 2030 mennessä, kun vuonna 2018 tehdyssä selvityksessä vastaavia kuntia oli 16.

Eri sektoreista erityisesti liikenteen päästöjen vähentäminen koetaan kunnissa olevan haasteellista mm. hajanaisen yhdyskuntarakenteen ja asukkaiden tottumusten vuoksi. Toisaalta monissa kunnissa on edistetty kävelyä, pyöräilyä ja joukkoliikennettä sekä otettu käyttöön vähäpäästöisiä käyttövoimia ajoneuvoissa. Myös maatalouden päästöihin vaikuttamisen mahdollisuudet koetaan kunnissa vähäisiksi.

Luonnon monimuotoisuutta koskevat tavoitteet ovat kunnissa vielä toistaiseksi selvästi harvinaisempia kuin ilmastotavoitteet. Yksittäisiä luontotoimia on tehty jo pitkään, mutta vain joka viides kunta – eli 64 kuntaa 309:stä – on asettanut luonnon monimuotoisuutta koskevan tavoitteen. Tavoitteiden ja toimenpiteiden suunnittelemisen edellytys on, että kunnilla on riittävästi tietoa paikallisesta luonnosta, kuten lajeista, elinympäristöistä ja ekologisista verkostoista. Nyt laajamittaista tiedonkeruuta tehdään suunnitelmallisesti vain harvoissa kunnissa.

Luonto- ja ilmastotyön työkaluista eniten kunnat käyttävät kunnan tarjoamaa neuvontaa ja viestintää, yhteistyötä yritysten ja muiden tahojen kanssa sekä kaavoitusta ja maapolitiikkaa. Kuntaorganisaatioiden ulkopuolisten tahojen, kuten asukkaiden ja yritysten aktivoiminen

mukaan ilmasto- ja luontotoimiin, tunnustetaan kunnissa tärkeäksi tavoitteiden saavuttamisen kannalta.

Kuntien lähtökohdat ilmasto- ja luontotoimiin eroavat toisistaan merkittävästi. Suuremmissa kunnissa työn resurssointiin on usein paremmat mahdollisuudet. Toisaalta myös pienemmissä kunnissa voidaan edistää esimerkiksi taloudellisesti houkuttelevia toimia, kuten energiatehokkuutta lisääviä toimia tai viheralueiden hoitokäytäntöjen päivittämistä, ja hyödynittää seudullista tai maakunnallista yhteistyötä.

Selvästi merkittävimpänä haasteena kuntien ilmasto- ja luontotyölle nousi esiin rahallisten resurssien sekä henkilöstön puute. Muina haasteina nähdään mm. tahtotilan puute, prioriteetti- ja intressiristiriidat sekä osaamisen ja työkalujen puute. Ilmasto- ja luontotyötä mahdollistavina tekijöinä mainittiin mm. johdon sitoutuminen sekä hyvä yhteistyö kuntaorganisaation sisällä ja ulkoisten tahojen kanssa.

Kunnat ovat päässeet ilmastotavoitteissa ja -toimissa pääosin hyvää vauhtiin, ja nyt tahtia kannattaa kiihdyttää. Luonnon monimuotoisuutta koskevien tavoitteiden osalta kunnat ovat vasta lähdössä liikkeelle.

Vaikka luontoa vahvistavia toimia, kuten vesistöjen kunnostuksia, selvityksiä kaavoituksen yhteydessä, luontopolkujen perustamista ja vieraslajien torjuntaa, on tehty kunnissa jo pitkään, valtaosa kunnista tekee luontotyötä toistaiseksi vähemmän tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti kuin ilmastotyötä.

Ilmastotyössä jo saavutetut edistysaskeleet osoittavat, että määrätietoisella tavoitteiden asettamisella kunnan strategiassa, johdon sitoutumisella, työn seurannalla sekä tiedon ja tuen tarjoamisella saadaan aikaan tuloksia. Edellä mainittujen tekijöiden ohella luontotyön edellytyksiä kunnissa voitaisiin tukea vahvistamalla tietoisuutta luonnon monimuotoisuutta tukevien toimien mahdollisuuksista alueilla, joiden käyttöön kohdistuu monia erilaisia tavoitteita – esimerkiksi kuntien talousmetsissä ja rakennetussa ympäristössä. Monet luontoratkaisut ovat kustannusneutraaleja tai ne jopa säästävät rahaa.

On myös tärkeää pitää mielessä kokonaiskuva: jatkossa luonnon vahvistaminen on nostettava päätöksenteon ytimeen koko talouden ja yhteiskunnan tasolla, myös kunnissa.

Käytännössä vahva luontotyö kunnissa rakentuu usean peruskiven varaan. Kunnat tarvitsevat erityisesti:

- 1.** Tietoa luonnosta (lajeista, elinympäristöistä, ekologisista verkostoista) ja luonnon vahvistamiseen tähtäävistä toimenpiteistä sekä niiden vaikutuksista.
- 2.** Lisää luonto-osaamista ja riittävät resurssit luontotyöhön.
- 3.** Mittareita ja työkaluja luontotyön seurantaan.

Edellä mainittujen perustusten vahvistamiseksi puolestaan tarvitaan rahoitusta, asiantuntijatukea, neuvontaa, tutkimusta sekä yhteistyöverkostoja esimerkiksi hyvien käytäntöjen levittämiseksi.

Esipuhe

Elämme keskellä ekologista kestävyyskriisiä, jonka ulottuvuuksia ovat ilmastonmuutos, luontokato ja saastuminen. Huolestuttava kehitys on mahdollista kääntää, mutta muutos vaatii päättäväisiä toimia kaikilla yhteiskunnan tasoilla.

Kuntien ilmastotoimilla on merkitystä koko Suomen hiilineutraaliustavoitteen saavuttamisen kannalta. Kunnilla on myös erinomaiset mahdollisuudet vahvistaa luonnon monimuotoisuutta alueillaan – niiden merkitys kansallisen luontotavoittemme saavuttamisen kannalta on suuri. Tämä selvitys kertoo, että kunnat ovat päässeet ilmastotyössä pääosin hyvään vauhtiin ja tahtia kannattaa myös lisätä. Luontotyön osalta ei olla vielä yhtä pitkällä.

Monet luonnon monimuotoisuuden liittyvät kysymykset ovat paikallisia, ja niihin pitää etsiä ratkaisuja myös paikallisesti. Tässä kunnat ovat avainasemassa. Suomen luontotyypeistä lähes puolet on uhanalaisia, ja toimia tarvitaan heti.

Tämä selvitys julkaistaan kuntavaalien alla toukokuussa 2021. Toivomme, että selvitys kannustaa kuntia kiristämään ilmastotyönsä vauhtia ja tarttumaan luontotyöhön aiempaa kokonaisvaltaisemmalla otteella. Viisaasti suunnitellut ja toteutetut ilmasto- ja luontotoimet kohentavat asukkaiden hyvinvointia ja lisäävät alueen yritysten mahdollisuuksia kehittää puhtaita ratkaisuja, joiden kysyntä kasvaa niin kotimaassa kuin maailman markkinoilla.

Mari Pansar

Johtaja, kestävyysratkaisut
Sitra

1. Johdanto

Kunnat ovat avainasemassa ilmastopäästöjen vähentämisen ja luonnon tilan parantamisen kannalta. Esimerkiksi kotien lämmityksen, liikenneratkaisujen ja yhdyskuntarakenteen kautta kunnat voivat vaikuttaa ilmasto-
päästöihin merkittävästi.

Kunnilla on myös erinomaiset mahdollisuudet vahvistaa luonnon monimuotoisuutta esimerkiksi lähimetsissä ja viheralueilla – ja tukea samalla kuntalaisten virkistysmahdollisuuksia ja terveyttä. Lisäksi kunnat voivat kohentaa yritystoiminnan edellytyksiä alueella esimerkiksi tukemalla kierrätysmateriaalien ja sivuvirtojen hyödyntämisen mahdollisuuksia liiketoiminnassa tai mahdollistamalla hankinnoilla uusien, puhtaiden ratkaisujen käyttöönottoa.

Tämä selvitys tarjoaa katsauksen Suomen kuntien ilmasto- ja luontotyön tilasta keväällä 2021. Selvityksessä kuvataan kuntien kasvihuonekaasupäästöjen tilaa ja niiden kehitystä, kuntien asettamia ilmastotavoitteita sekä kuntien toimia päästöjen vähentämiseksi. 50 suurimman kunnan osalta tarkastellaan viime vuosina ilmastotavoitteissa tapahtuneita muutoksia vertaile-

malla nykyisiä tavoitteita vuonna 2018 toteutetun selvityksen tietoihin (Deloitte, 2018).

Luonnon monimuotoisuuden osalta selvityksessä tarkastellaan kuntien asettamia tavoitteita, kuntien keräämää ja viestimää luontotietoa sekä kuntien toimia luonnon monimuotoisuuden vahvistamiseksi.

Lisäksi tarkastellaan ilmasto- ja luontotyölle yhteisiä teemoja: työn haasteita ja sitä mahdollistavia tekijöitä, tukimekanismeja ja niihin liittyviä pullonkauloja sekä kuntien käytössä olevaa työkaluvalikoimaa ilmasto- ja luontotyön toteuttamiseksi.

Selvitystä varten kerättiin tietoja kaikkien kuntien verkkosivuilta ja toteutettiin kunnille kysely, johon saatiin 30 vastausta 25 eri kunnasta. Vastauksista 25 liittyi ilmastotyöhön ja 17 luontotyöhön. Aineistoa syvennettiin lisäksi kuntien edustajien sekä kuntia tukevien tahojen teemahaastatteluilla. Yhteensä haastateltiin 11 kunnan edustajaa ja kolmea muuta toimijaa. Ilmastopäästöjen kuvaamisessa hyödynnettiin Suomen ympäristökeskuksen Hinku-laskentamenetelmää ja -aineistoa.

Kunnilla on myös erinomaiset mahdollisuudet vahvistaa luonnon monimuotoisuutta.

TAULUKKO 1. MITEN SELVITYKSEN AINEISTO ON KERÄTTY?

SISÄLTÖKOKONAISUUS	TIETOLÄHTEET
Kuntien ilmastotyön tilannekatsaus	<ul style="list-style-type: none"> Suomen ympäristökeskuksen Alueellinen laskentamalli (Alas 1.1) aikasarja 2005–2018 (vuoden 2019 aineisto ei ollut selvityksen tekohetkellä saatavilla) Tilastokeskuksen kasvihuonekaasupäästötiedot Kuntien ja verkostojen nettisivut, strategiat ja muut asiakirjat sekä raportit
Kuntien luontotyön yleiskatsaus	Kuntien verkkosivumateriaalit <ul style="list-style-type: none"> Strategiat ja toimenpideohjelmat Tiedotteet Luontoselvitykset
Ilmasto- ja luontotyön toimenpiteet, tukimekanismit ja pullonkaulat	<ul style="list-style-type: none"> Verkkokysely Kuntien edustajien teemahaastattelut Tukevien tahojen teemahaastattelut
Haasteet ja mahdollistajat	<ul style="list-style-type: none"> Verkkokysely Kuntien edustajien teemahaastattelut Tukevien tahojen teemahaastattelut

TAULUKKO 2. SELVITYKSESSÄ KÄYTETTY KUNTIEN RYHMITTELY KUNTATYYPPEIHIN (MUKAILLEN TILASTOLLISTA KUNTARYHMITYSTÄ; TILASTOKESKUS, 1989, 2020).

KUNTATYYPPI	KUVAUS	KUNTIEN LUKUMÄÄRÄ
Kuutoskaupungit	Suomen kuusi suurinta kaupunkia: Helsinki, Espoo, Tampere, Vantaa, Oulu, Turku.	6
Kaupunkimaiset kunnat	Väestöstä vähintään 90 % asuu taajamissa tai suurimman taajaman väkiluku on vähintään 15000 asukasta.	52
Taajaan asutut kunnat	Väestöstä vähintään 60 %, mutta alle 90 % asuu taajamissa ja suurimman taajaman väkiluku on vähintään 4000, mutta alle 15 000 asukasta.	65
Maaseutumaiset kunnat	Väestöstä alle 60 % asuu taajamissa ja suurimman taajaman väkiluku on alle 15 000. Myös ne kunnat, joiden väestöstä vähintään 60 %, mutta alle 90 % asuu taajamissa ja suurimman taajaman väkiluku on alle 4000 asukasta.	187

Taajamaksi määritellään kaikki vähintään 200 asukkaan rakennusryhmät, joissa rakennusten välinen etäisyys ei yleensä ole 200 metriä suurempi.

2. Ilmasto- ja luontotyön hyödyt kunnille

Ilmasto- ja luontotyö voi tuoda kunnille monia hyötyjä. Ilmasto- ja luontotoimien avulla kunnat voivat parantaa asukkaiden hyvinvointia, tukea yritysten toimintaedellytyksiä ja säästää samalla myös rahaa. Säästöjä voidaan saavuttaa esimerkiksi energiatehokkuustoimilla ja viheralueiden hoitokäytäntöjen päivittämisellä.

Viisaasti toteutettujen ilmasto- ja luontotoimien myötä yritystoiminnan edellytykset kohenevat alueella. Aluetaloutta ja yritystoimintaa tukevat muun muassa puhtaan energian saatavuus, mahdollisuus hyödyntää materiaalikiertoja liiketoiminnassa sekä

uusien referenssiprojektien mahdollistaminen julkisten hankintojen kautta.

Ilmasto- ja luontotoimet edistävät myös asukkaiden hyvinvointia. Lähiluonto sekä toimivat kävely- ja pyörätiet tuovat terveys- ja hyötyjä kuntalaisille ja lisäävät kunnan houkuttelevuutta asuinpaikkana.

Toimimalla yhdessä kuntalaisten kanssa kunta voi myös vahvistaa asukkaiden osallisuuden kokemusta. Yhteistyön kautta tiedot ja hyvät käytännöt leviävät niin kunnan sisällä kuin laajemminkin.

Vaikka hyötyjä tunnustetaan laajasti, niiden mittaaminen ja todentaminen koetaan kunnissa haasteellisena.

Viisaasti toteutettujen ilmasto- ja luontotoimien myötä yritystoiminnan edellytykset kohenevat kunnan alueella.

TAULUKKO 3. ILMASTO- JA LUONTOTYÖN HYÖTYJÄ KUNNILLE

TEEMA	ESIMERKKEJÄ HYÖDYISTÄ
Kuntien talous	<p>Energiankäytön tehostaminen ja vaihtoehtojen käyttövoimien hyödyntäminen ajoneuvoissa vähentävät päästöjä ja tuovat rahallisia säästöjä.</p> <p>Myös luonnon monimuotoisuuden edistäminen voi avata mahdollisuuksia kustannussäästöihin: esimerkiksi nurmikkojen leikkuun vähentäminen säästää kustannuksia.</p>
Aluetalous	<p>Aluetaloutta ja yritystoimintaa tukevat muun muassa puhtaan energian saatavuus, mahdollisuus hyödyntää materiaalikiertoja liiketoiminnassa sekä uusien referenssiprojektien mahdollistaminen julkisten hankintojen kautta.</p> <p>Retkeilyä ja virkistäytymistä tukevat luontokohteet tuovat positiivisia aluetalousvaikutuksia mm. lisääntyvän luontomatkailemisen ja kävijöiden tarvitseman palveluverkoston kasvun myötä.</p>
Asukkaiden hyvinvointi	<p>Asukkaat arvostavat viihtyisää asumisympäristöä, joten virkistysmahdollisuuksista huolehtiminen auttaa vahvistamaan kunnan vetovoimaa. Koronapandemian myötä kiinnostus virkistysalueita kohtaan on kasvanut huomattavasti. Luonnossa virkistäytyminen kohentaa myös asukkaiden terveyttä. Monipuolinen lähiluonto luo harrastusmahdollisuuksia ja leikkipaikkoja.</p> <p>Erityisesti kaupungeissa vehreät alueet vähentävät lämmön kerääntymistä helteillä ja niitä voidaan hyödyntää hulevesien hallinnassa.</p> <p>Joukkoliikenteen ja kevyen liikenteen edistäminen lisää viihtyisyyttä ja kohentaa asukkaiden terveyttä paremman ilmanlaadun sekä hyötyliikunnan myötä.</p>
Yhteistyö	<p>Ilmasto- ja luontotyön myötä avautuu mahdollisuuksia lisätä yhteistyötä niin kuntaorganisaatioiden sisällä kuin ulkopuolisten tahojen kanssa. Yhteistyö on keskeinen mahdollistaja tietojen ja toimivien käytäntöjen levittämiseksi sekä uuden yritystoiminnan kehittämiseksi.</p> <p>Tarjoamalla kuntalaisille mahdollisuuksia osallistua päästöjä vähentävien tai luonnon monimuotoisuutta vahvistavien toimien suunnitteluun ja toteuttamiseen (esim. vesistökuunnostuksiin) kunta voi vahvistaa kuntalaisten osallisuutta ja luoda väylän luonteelle vuorovaikutukselle kuntalaisten kanssa.</p>

3. Kuntien ilmastotyö

3.1. Kuntien päästöt

Selvityksessä kuntien päästöjä tarkastellaan Suomen ympäristökeskuksen (Syke) kehittämien Hinku-laskentasääntöjen ja -aineiston avulla. Hinku-laskenta on kuntien ilmastotavoitteiden seurantaan tarkoitettu laskentamalli, jossa kuntien päästöihin lasketaan mm. kunnan alueella tapahtuvan lämmityksen, tieliikenteen ja maatalouden päästöjä.

Suomen kuntien päästöistä puolet syntyy 36:ssa väkiluvultaan suurimmassa kunnassa, loput jakautuvat pienemmille kunnille. Suurimmat päästölähteet ovat lämmitys ja liikenne. Lämmitys aiheuttaa lähes kolmanneksen päästöistä ja tieliikenne noin neljänneksen kuntien päästöistä.

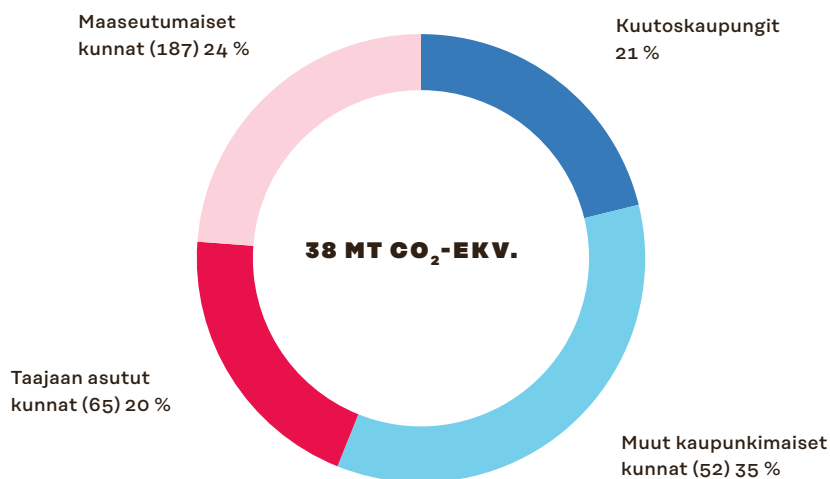
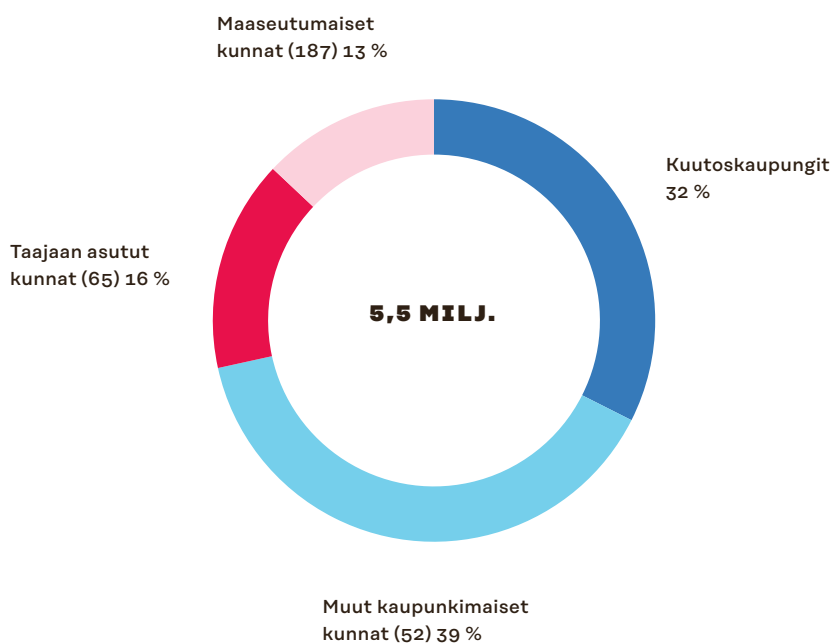
Kuntien yhteenlasketut päästöt ovat vähentyneet 15 prosenttia vuosina 2005–2018. Kaikissa kuntatyypeissä lämmityksen ja kulutussähkön päästöt ovat vähentyneet merkittävästi. Kuntien yhteenlasketuissa päästöissä sekä lämmityksen että kulutussähkön päästöt ovat alentuneet 20 prosenttia vuosina 2005–2018. Päästövähennysten ajureina on useita tekijöitä, joilla on erityisesti vähennetty fossiilisten polttoaineiden käyttöä.

Rakennusten lämmityksessä öljylämmitystä on korvattu mm. maalämmöllä. Kaukolämmön tuotannossa maakaasun ja öljyn käyttö on vähentynyt ja toisaalta biopolttoaineiden ja hukkalämmön hyödyntäminen on kasvanut. Valtakunnallisesti sähkön päästökerroin on pienentynyt, kun fossiililla polttoaineilla tuotetun lauhdesähkön tuotanto on vähentynyt ja vähäpäästöisempien tuotantomuotojen osuudet ovat kasvanneet. Sähkön tuotannon päästövähennykset näkyvät sähkölämmityksen, kulutussähkön sekä raideliikenteen päästöjen pienenemisenä, joissa myös energiatehokkuuden paraneminen selittää päästövähennyksiä. (Lounasheimo ym. 2020)

Liikenteen päästöt ovat vähentyneet 7 prosenttia vuosina 2005–2018. Päästövähennemien taustalla ovat aiempaa energiatehokkaammat ajoneuvot sekä biokomponenttien käyttö liikennepolttoaineissa. Jätteiden käsittelyn päästöt ovat vähentyneet 37 prosenttia vuosina 2005–2018. Jätteitä loppusijoitetaan kaatopaikoille aiempaa vähemmän, mikä pienentää metaanin hajapäästöjä kaatopaikoilla. Lisäksi kaatopaikkakaasun talteenotto on tehostunut. (Lounasheimo ym. 2020). Jätteidenkäsittelyn päästöjen merkitys kuntien kokonaispäästöjen kannalta on kuitenkin vähäinen.

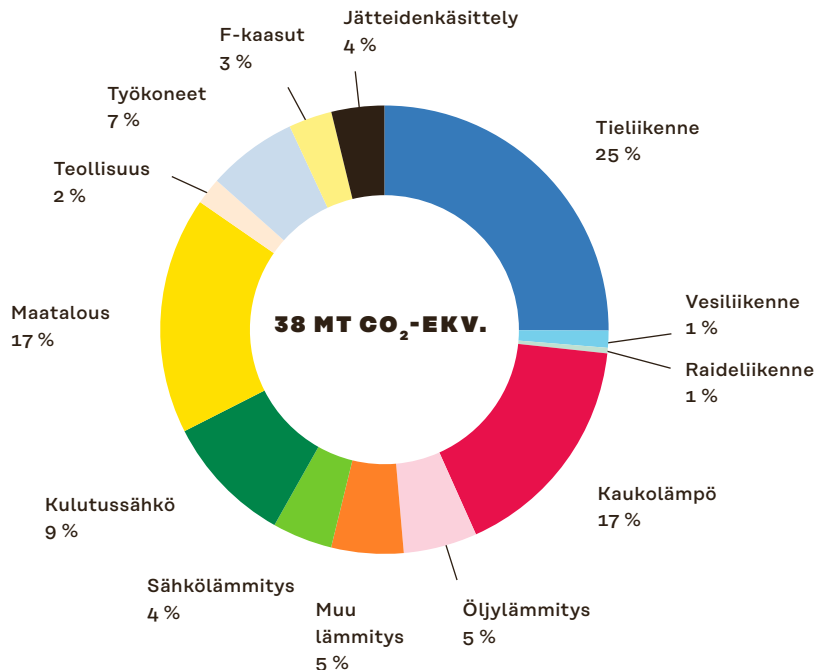
Kuntien eroja kasvihuonekaasupäästöissä selittävät erityisesti lämmitys ja maataloustuotanto. Tieliikenne on merkittävä päästölähde kaikissa Suomen kunnissa. Maatalous on merkittävä päästölähde maaseutumaisien kuntien päästöissä. Taajaan asutuissa ja maaseutumaisissa kunnissa maatalouden päästöt ovat pysyneet vuoden 2005 tasolla.

Kuntien Hinku-laskennan mukaisten päästöjen näkökulmasta kaupunkien rooli on suuri (56 % kuntien päästöistä), mutta toimia päästöjen vähentämiseksi tarvitaan kaikissa kuntatyypeissä. Aikavälillä 2005–2018 päästöt ovat vähentyneet eniten kaupunkimaisissa kunnissa ja vähiten maaseutumaisissa kunnissa. Selvityksessä käytetyllä kuntaluokittelulla tarkasteltuna päästöt ovat vähentyneet merkittävimmin kuuden suurimman kaupungin ulkopuolisissa kaupunkimaisissa kunnissa (-19 %). Ns. kuutoskaupungit erotettiin tarkastelussa omaksi erilliseksi ryhmäkseen. Kaupunkimaisten kuntien päästövähennysten merkittävimpanä ajurina on kaukolämmön tuotannossa vähentynyt fossiilisten polttoaineiden käyttö. Elinkeinorakenne (mm. maatalouden sijoittuminen sekä teollisuuden hukkalämpöjen hyödynnettävyys) vaikuttaa merkittävästi kuntien päästöihin.

KUVA 1. KUNTIEN PÄÄSTÖT JA VÄESTÖ VUONNA 2018.**SUOMEN KUNTIEN PÄÄSTÖT VUONNA 2018.****SUOMEN KUNTIEN VÄESTÖ VUONNA 2018.**

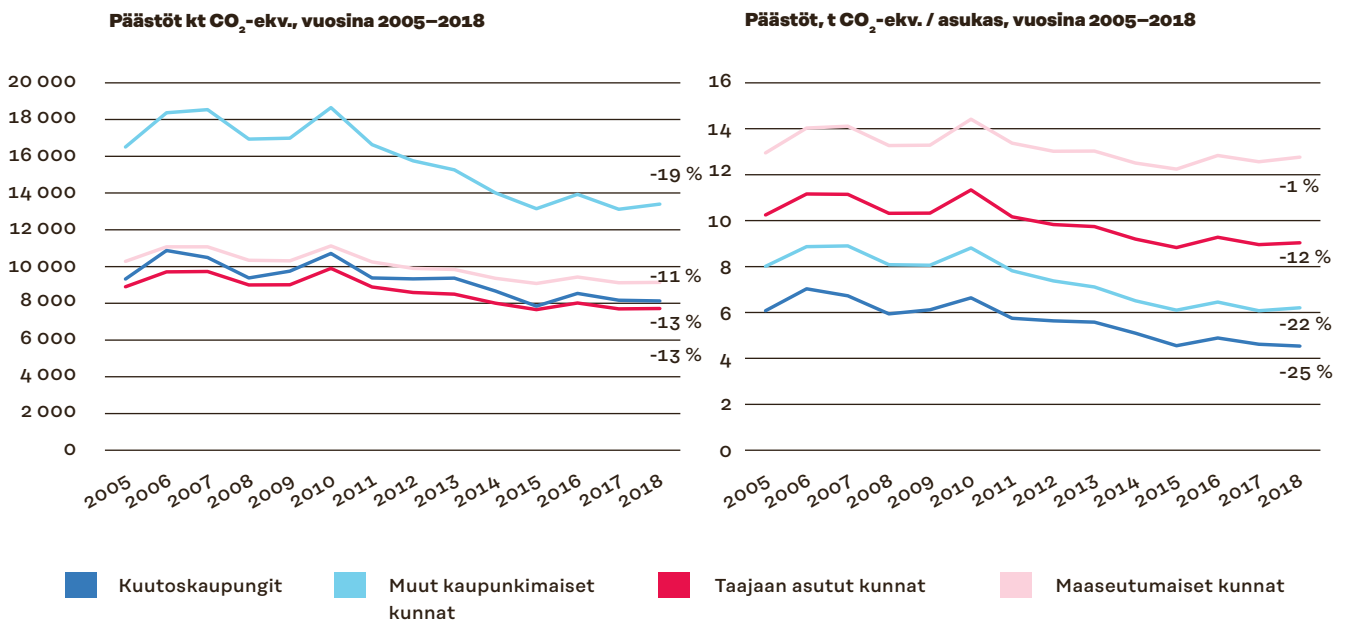
Lähteet: Suomen kuntien kasvihuonekaasupäästöt v. 2018, Hinku-laskenta, ilman tuulivoimakompensaatiota. Suomen ympäristökeskus, Alueellinen laskentamalli. Väestö ja tilastollinen kuntaryhmitys, Tilastokeskus.

KUVA 2. KUNTIEN KASVIHUONEKAASUPÄÄSTÖJEN JAKAUMA VUONNA 2018 (HINKU-LASKENTA, ILMAN TUULIVOIMAKOMPENSAATIOTA).

Lähde: Suomen ympäristökeskus, Alueellinen laskentamalli.

KUVA 3. KASVIHUONEKAASUPÄÄSTÖJEN KEHITYS ERITYYPPISISSÄ KUNNISSA VUOSINA 2005–2018.

Lähde: Suomen ympäristökeskus, Alueellinen laskentamalli 1.1, Hinku-laskenta, ilmantuulivoimakompensaatiota.

3.2 Kuntien ilmastotavoitteet

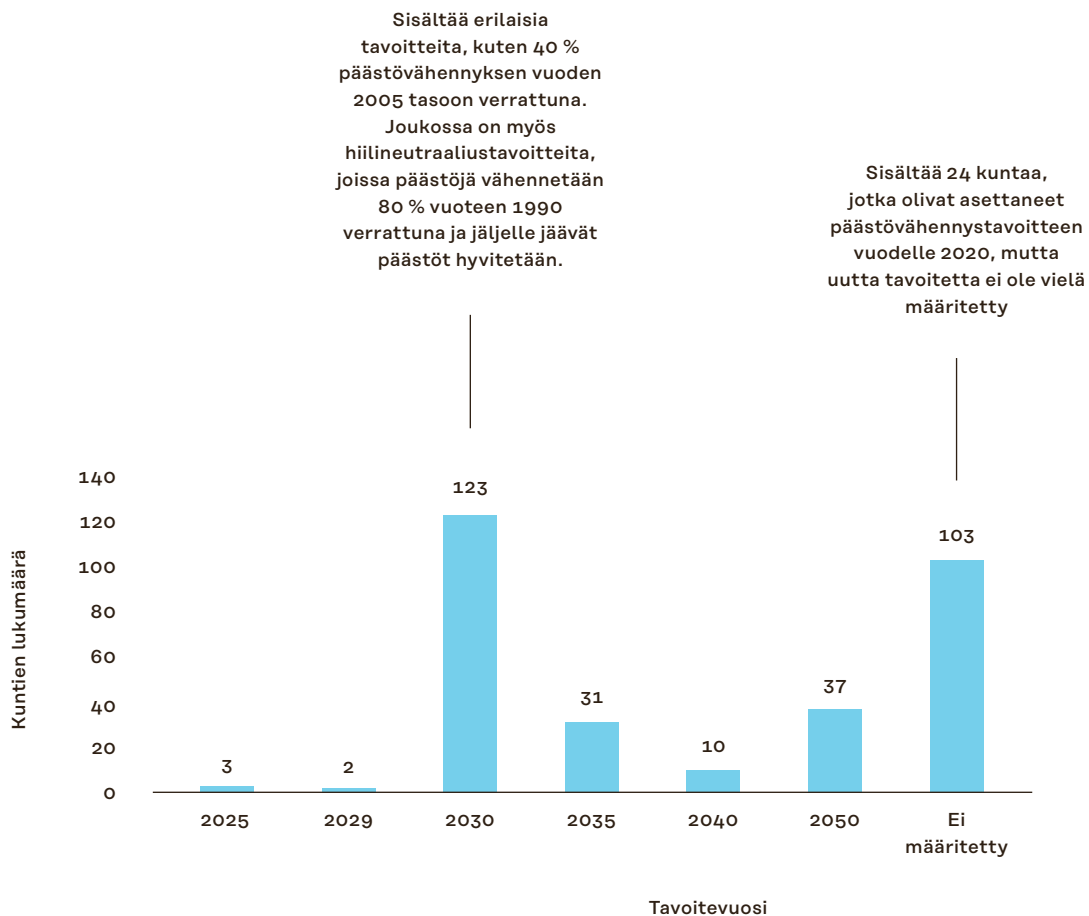
206 kunnassa 309:stä on asetettu ilmasto-tavoite, eli hiilineutraaliustavoite tai määrällinen päästövähennystavoite tuleville vuosille. 24 kunnan tavoite oli asetettu vuodelle 2020. Tavoitteita on joko kirjattu kunnan ilmastostrategiaan tai kunta on osana maakunnallista tavoitetta tai sitoutunut kunta-verkoston, kuten Hinku-verkoston, tavoitteeseen.

Yleisin päästövähennystavoite kunnilla on hiilineutraalius: sitä tavoittelee 130 kuntaa. Hiilineutraaliuden määrittely vaihtelee kuntien välillä: esimerkiksi asetettu tavoitevuosi vaihtelee, lisäksi vertailutason määrittely, sekä sallitut päästökompensaatiokeinot vaihtelevat. Kuusi hiilineutraaliustavoitteen asettaneista kunnista ei ole ilmoittanut tavoitevuotta.

Esimerkiksi Hinku-verkoston hiilineutraaliuden (-80 % päästövähennys) vertailuvuosi on 2007 ja tavoitevuosi 2030. Myös Kioton ilmastopimuksen vertailuvuosi 1990 on yleinen vertailuvuotena (32 kunnalla). Kunnianhimoisimmat ilmastotavoitteet tähtäävät hiilineutraalisuuteen jo ennen vuotta 2030 (5 kuntaa).

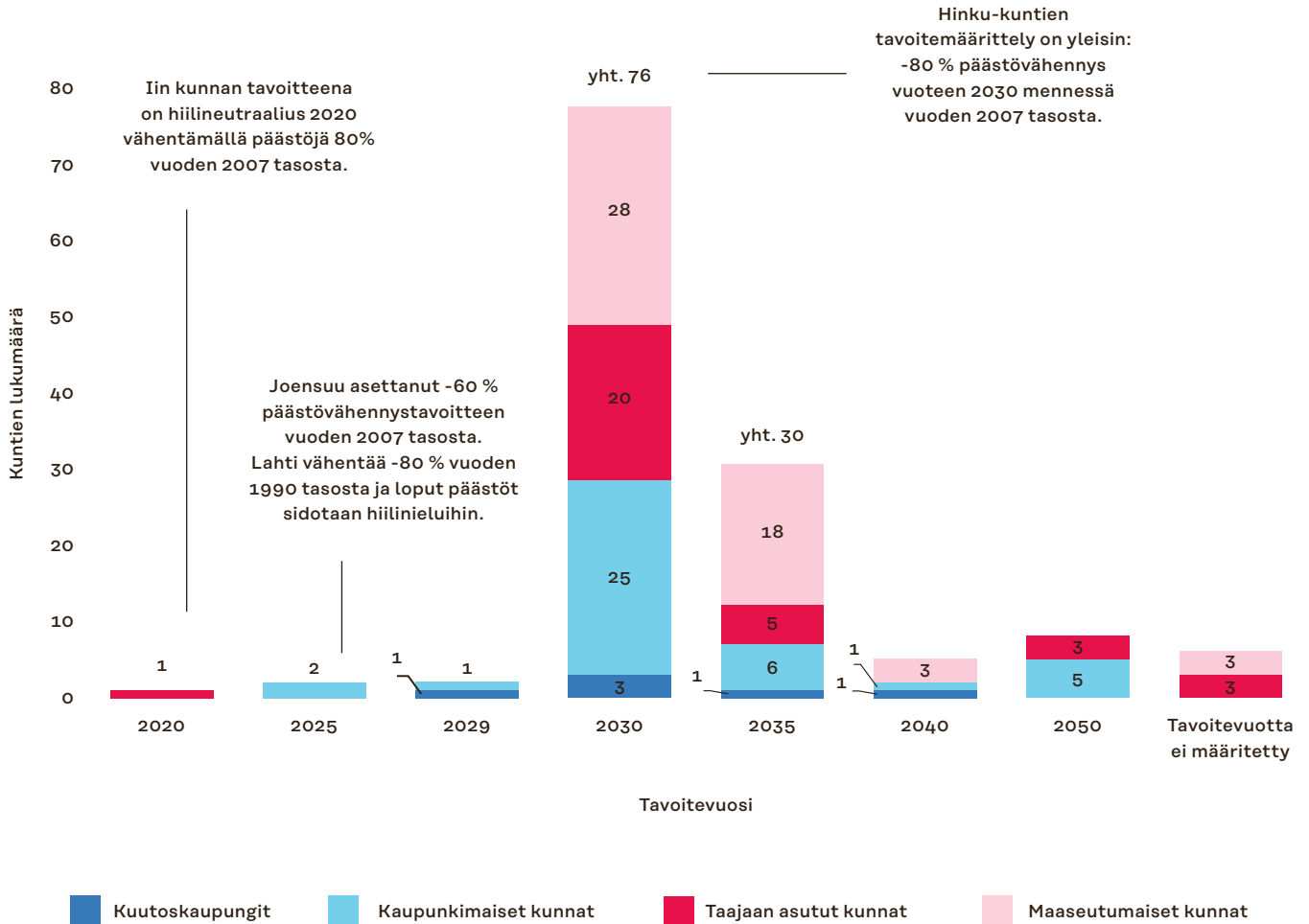
Esimerkiksi Hinku-verkoston hiilineutraaliuden (-80 % päästövähennys) vertailuvuosi on 2007 ja tavoitevuosi 2030. Myös Kioton ilmastopimuksen vertailuvuosi 1990 on yleinen vertailuvuotena (32 kunnalla). Kunnianhimoisimmat ilmastotavoitteet tähtäävät hiilineutraalisuuteen jo ennen vuotta 2030 (5 kuntaa).

KUVA 4. PÄÄSTÖVÄHENNYS- TAI HIILINEUTRAALIUSTAVOITTEEN ASETTANEIDEN KUNTIEN MÄÄRÄT TAVOITEVUOSITTAIN.

Lähde: kuntien verkkosivut.

KUVA 5. HIILINEUTRAALIUSTAVOITTEEN ASETTANEIDEN KUNTIEN TAVOITEVUODET JA KUNTATYYPIT.

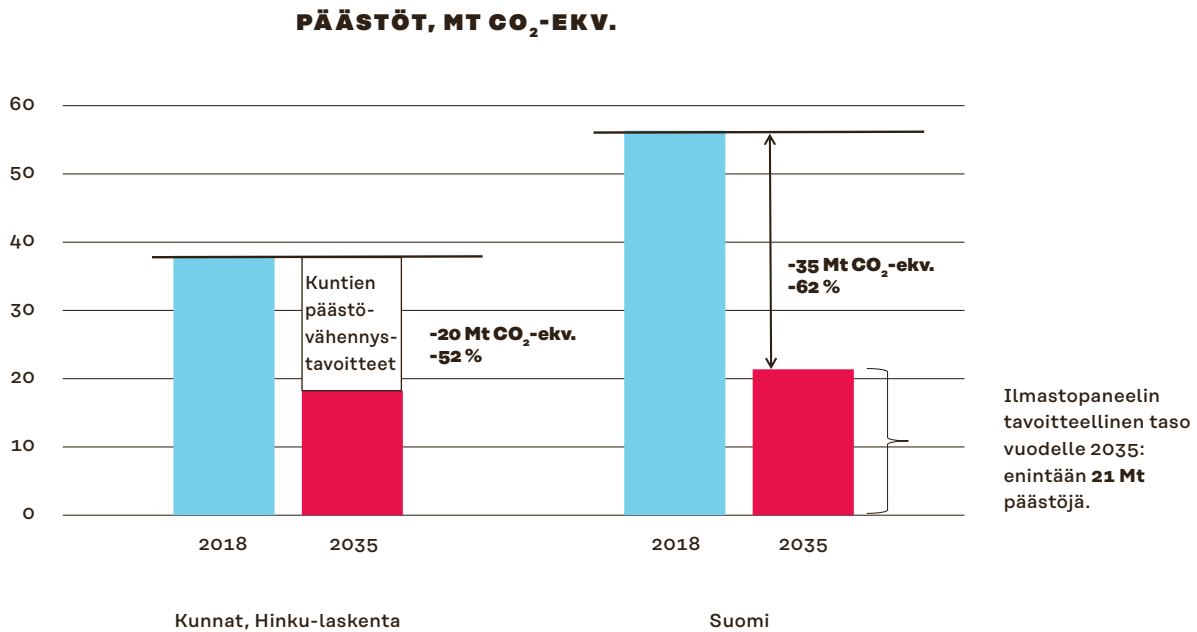

Lähde: kuntien verkkosivut.

Vuonna 2018 Sitran teettämässä selvityksessä tarkasteltiin 50 suurimman kunnan ilmasto- ja -toimenpiteitä. Tuolloin hiilineutraaliustavoitteen vuodelle 2030 tai aiemmin oli asettanut 16 kuntaa. Kevään 2021 selvitys kertoo, että 50 suurimman kunnan ilmastotavoitteiden kunnianhimo on kasvanut verrattuna vuoden 2018 tilanteeseen: nyt hiilineutraaliutta tavoittelee vuoteen 2030 mennessä 50 suurimmasta kunnasta jo 29 kuntaa.

Kuntien ilmastotavoitteilla on iso merkitys. Jos kunnat saavuttavat tavoitteensa, niiden päästöt puolittuisivat: vuotuinen päästövähennys olisi 20 miljoonaa tonnia vuoden 2018 tasolta vuoteen 2035 mennessä. Suuruusluokaltaan vähennys vastaa yli puolta (57 %) Suomen hiilineutraaliustavoitteen edellyttämistä päästövähennyksistä (katso kuva 6).

KUVA 6. KUNTIEN PÄÄSTÖT JA PÄÄSTÖVÄHENNYS, JOKA AIHEUTUISI JOS KUNTIEN TAVOITTEET SAAVUTETAAN.

Lähteet: Suomen ympäristökeskus, Alueellinen laskentamalli. Tilastokeskus, kasvihuonekaasupäästöt Suomessa. Ilmastopaneeli 1/2021. Kuntien päästöt v. 2035 Sitowise Oy:n analyysi kuntien ilmastotavoitteista.

3.3. Kuntien ilmastotoimet

Kuntien ilmastotoimia selvitettiin kyselyn ja haastatteluiden avulla. Selvitystyö keskittyi erityisesti viiteen teemaan: liikenteeseen, kaukolämpöön, öljylämmitykseen, rakennusten energiatehokkuuteen ja jätteiden käsittelyyn. Näiden osalta tarkasteltiin jo toteutettuja ja suunnitteluvaiheessa olevia ilmastotoimia.

Eri sektoreista erityisesti liikenteen päästöjen vähentäminen koetaan kunnissa olevan haasteellista mm. hajanaisen yhdyskuntarakenteen ja asukkaiden tottumusten vuoksi. Toisaalta monissa kunnissa on edistetty kävelyä, pyöräilyä ja joukkoliikennettä sekä otettu käyttöön vähäpäästöisiä käyttövoimia ajoneuvoissa. Myös maatalouden päästöihin vaikuttamisen mahdollisuudet koetaan kunnissa vähäisiksi.

Kuntien lähtökohdat ilmastotoimiin eroavat toisistaan merkittävästi. Suuremmissa kunnissa työn resursointiin on usein paremmat mahdollisuudet. Toisaalta myös pienemmissä kunnissa voidaan edistää esimerkiksi taloudellisesti houkuttelevia toimia, kuten energiatehokkuutta lisääviä toimia, ja hyödyntää seudullista tai maakunnallista yhteistyötä.

Liikenteessä on keskitytty erityisesti joukkoliikenteen kehittämiseen sekä vähäpäästöisten käyttövoimien tukemiseen. Hajanainen yhdyskuntarakenne ja yksityisautoilu koetaan haasteina liikenteen päästöjen vähentämisessä. Panostaminen kevyeen liikenteeseen (kaupunkipyörät, sekä kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelmat) saivat eniten mainintoja haastatteluissa.

Haastatteluissa liikenne korostui selkeästi haastavimpana päästövähennyiskohtena

sekä pienissä että suurissa kunnissa. Liikenteen päästöjen vähentämisen korostettiin vaativan yhteistyötä kunnan ulkopuolisten tahojen kanssa sekä valtiotason toimia.

Kaukolämpöön liittyvissä toimenpiteissä on keskitytty energiantuotannon vähähiilisyteen (mm. öljyn ja turpeen käytön vähentämiseen). Yksittäisissä kunnissa on myös suunniteltu kaukolämmön kysyntäjoustopalveluita. Haasteina on kuitenkin ollut kaukolämpöinfraan puutteellisuus, kunnallisten laitosten liiketaloudelliset tavoitteet ja energiantuotannon investointien hitaus.

Öljylämmityksen osalta kuntien toimet ovat pääosin keskittyneet kampanjointiin ja neuvontaan, jotta öljylämmityksestä voidaan luopua. Kampanjointi on keskittynyt vaihtoehtoihin lämmitysmuotoihin, kuten ilmalämpöpumppuihin ja maalämpöön. Haasteena on nähty olevan kiinteistökannan korjausvelka, ja öljylämmityksen korvaamisinvestointien suuruus sekä hitaus.

Rakennusten energiatehokkuudessa on keskitytty hyödyntämään vähän energiaa kuluttavia LED-valaisimia, sekä huomioidaan energiatehokkuutta uudisrakentamisessa. Rakennuskannan iän sekä vanhemman kannan korjausvelan koetaan aiheuttavan haasteita.

Jätteiden käsittelyssä kunnat ovat yleisimmin keskittyneet lajitteluun ja jätehierarkian noudattamiseen sekä biojätteen hyödyntämiseen biokaasuntuotannossa. Suunnitelmissa on erityisesti materiaalien kierrätykseen ja uusiokäyttöön liittyviä toimia. Haasteeksi koetaan kunnan asukkaiden vähäinen tieto lajittelusta. Jättemäärän kasvu koetaan myös haasteena, ja jätevästäänottojen keskittäminen voisi lisätä liikennettä paikallisesti.

TAULUKKO 4. KYSELYVASTAUKSISSA JA HAASTATTELUISSA MAINITTUJA TOTEUTETTUJA ILMASTOTOIMIA TEEMOITTAIN. ENITEN MAININTOJA SAANEET ILMASTOTOIMET LIHAVOITUINA.

LIIKENNE	KAUKOLÄMPÖ	ÖLJYLÄMMITYS	RAKENNUSTEN ENERGIA-TEHOKKUUS	JÄTTEIDEN KÄSITTELY
<p>Joukkoliikenteen palvelutason kehittäminen</p> <p>Raideliikenteen kehittäminen</p> <p>Kulkuvälineen omistajuuden muutos (kaupunkipyörät ja yhteiskäyttösähköautot)</p> <p>Sähköautojen latausverkon kehittäminen</p> <p>Biokaasun jalostus liikenteen polttoaineeksi</p>	<p>Rakennusten siirtäminen kaukolämpöverkkoon</p> <p>Polttoöljystä luopuminen aluelämpölaitoksessa</p> <p>Kaukolämmön tuotannon muuttaminen hiilineutraalimmaksi uusiutuvilla lähteillä</p> <p>Teollisuusrakennusten liittäminen kaukolämpöön</p>	<p>Öljylämmityksen vaihtaminen ilmalämpöpumpuihin, maalämpöön tai muihin uusiutuviin energialähteisiin</p> <p>Öljyn käytön vähentäminen energiatehokkuustoimin</p> <p>Avustukset ja neuvonta öljylämmityksestä luopumiseksi</p>	<p>Energiatehokkaat uudisrakennukset</p> <p>Vanhan rakennuskannan korjaaminen ja energian käytön tehostaminen</p> <p>Valaistuksen muuttaminen energiatehokkaaksi</p> <p>Rakennusten energiatehokkuus-potentiaalin selvittäminen</p> <p>Aurinkopaneelien asentaminen</p> <p>Rakennusvalvonnan laadunohjaus</p>	<p>Jätteiden lajittelun ja materiaalien kierrätyksen tehostaminen</p> <p>Energian tuottaminen jätteestä</p> <p>Kaatopaikkakaasun talteenotto</p> <p>Ruokahävikin vähentäminen aktiivisin toimin</p> <p>Tehokkaaseen jätteiden lajitteluun ohjaavat jätehuoltomääräykset</p>

4. Kuntien luontotyö

4.1. Luonnon monimuotoisuuteen liittyvät tavoitteet

Kuntien tavoitteita luonnon monimuotoisuuteen liittyen selvitettiin kuntien verkkosivuillaan antamien tietojen ja julkisten dokumenttien pohjalta. Tiedonhaussa hyödynnettiin kuntien verkkosivujen hakemistoja ja hakutoimintoja. Pääasialliset tietolähteet olivat kunnan johtamiseen liittyvät dokumentit sekä verkkosivujen ympäristö- ja luonnonsuojeluosioiden alla olevat tiedot ja dokumentit.

Kerätty aineisto tavoitteista analysoitiin ja analysoinnin perusteella muodostettiin kolme luokkaa, joiden mukaan kunnat luokiteltiin. Tietoja kuntien tavoitteista luonnon monimuotoisuuteen liittyen syvennettiin nettikyselyn avulla sekä täydennettiin edelleen kuntien vastuuhenkilöiden teema-haastatteluissa kerätyillä tiedoilla.

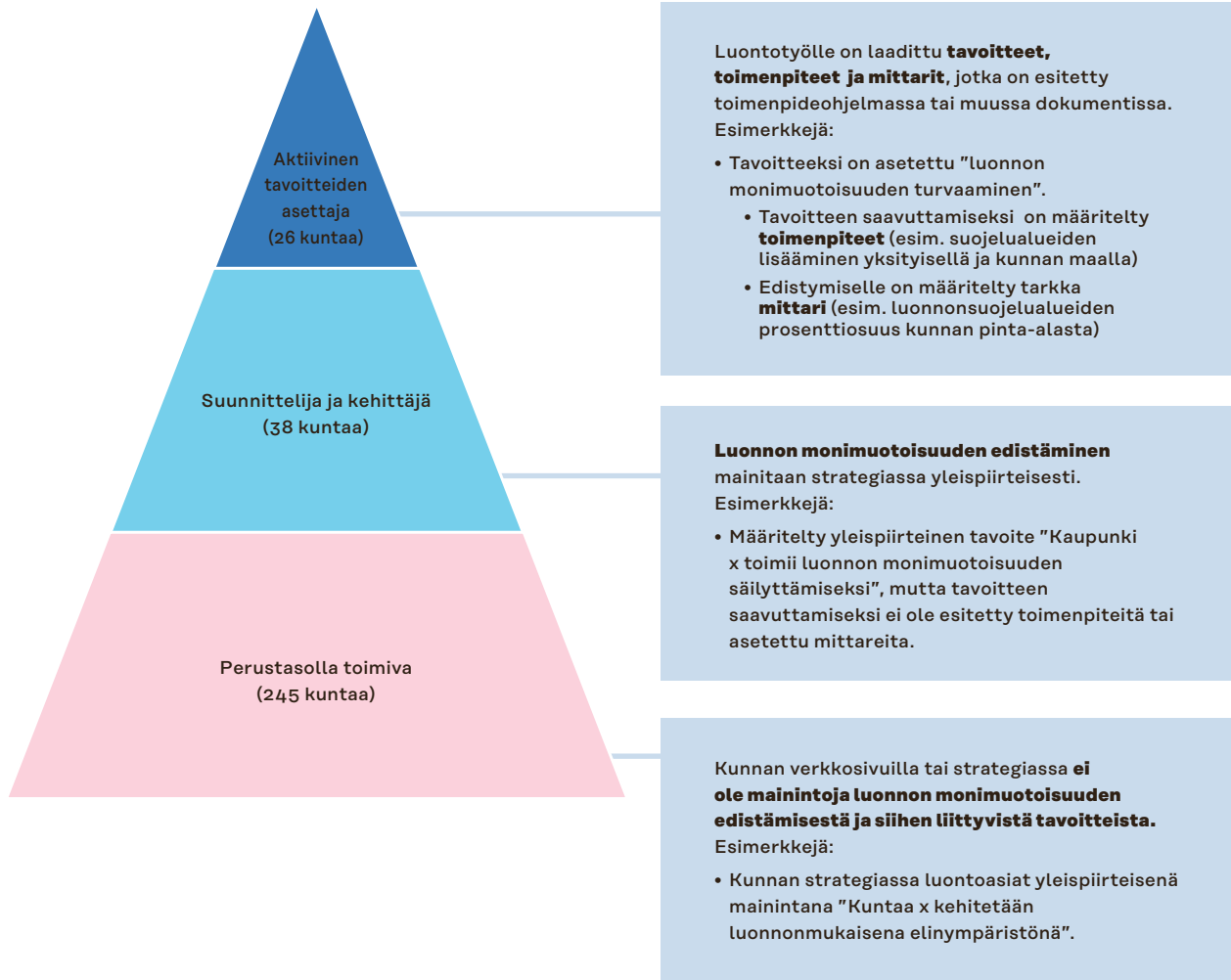
Luonnon monimuotoisuuteen liittyvän tavoitteen on asettanut 64 kuntaa, eli noin viidesosa kaikista kunnista. Tavoitteita on

määritelty hyvin erilaisilla tavoilla laadullisista yleispiirteisistä maininnoista monia osa-alueita huomioiviin sekä numeerisesti määriteltyihin tavoitteisiin.

Kuntien verkkosivutarkastelun pohjalta kunnat luokiteltiin kolmelle eri tasolle perustuen kunnan monimuotoisuustavoitteisiin ja luonnon monimuotoisuuden huomiointiin strategisella tasolla. 26 kuntaa on määritellyt tavoitteen lisäksi toimenpiteitä tavoitteen saavuttamiseksi sekä mittareita edistymisen seuraamiseksi. Nämä kunnat luokiteltiin tavoitteiden asetannassa kolmiportaisen asteikon korkeimmalle tasolle.

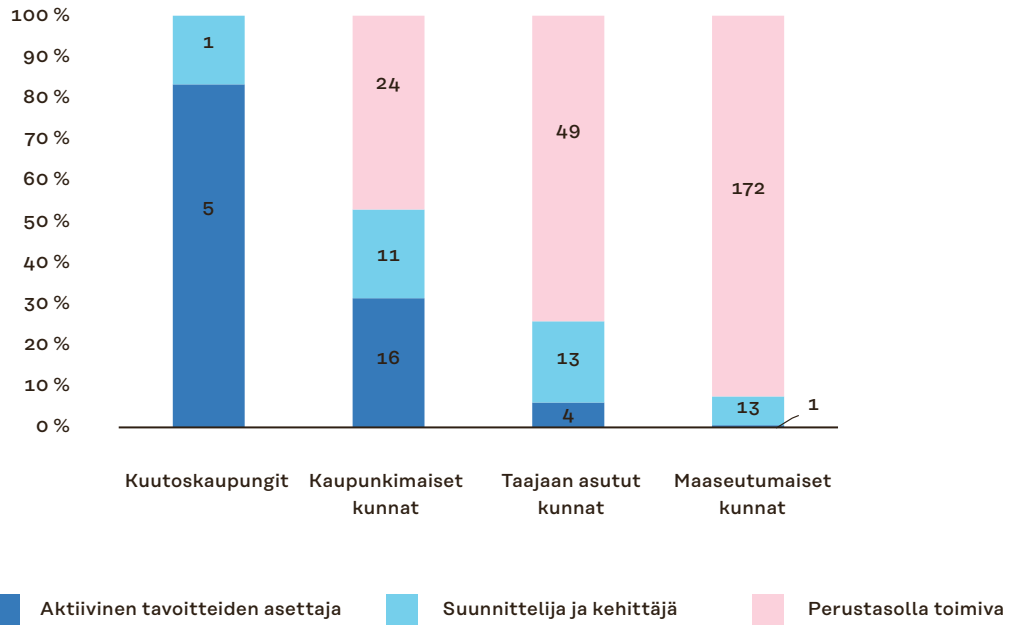
Keskimmäiselle tasolle luokiteltiin 38 kuntaa, jotka ovat maininneet strategiassaan tai muussa dokumentissa luonnon monimuotoisuuden edistämisen yleispiirteisellä tasolla ilman toimenpiteiden tai mittareiden kuvaamista. Lopuilla 245 kunnalla ei ollut dokumenteissaan mainintoja luonnon monimuotoisuudesta tai sen edistämisestä, joten ne luokiteltiin perustasolle.

KUVA 7. KUNTIEN LUOKITTELU LUONNON MONIMUOTOISUUTTA KOSKEVIEN TAVOITTEIDEN JA TAHTOTILAN PERUSTEELLA.

Lähde: kuntien verkkosivut.

KUVA 8. KUNTIEN JAKAUTUMINEN LUONNON MONIMUOTOISUUTTA KOSKEVIEN TAVOITTEIDEN JA TAHTOTILAN PERUSTEELLA KUNTATYYPEITTÄIN.

Lähde: kuntien verkkosivut.

TAULUKKO 5. SUOMEN KUNNAT LUOKITELTUNA LUONNON MONIMUOTOISUUTTA KOSKEVIEN TAVOITTEIDEN JA TAHTOTILAN PERUSTEELLA

LUOKITTELU	KUNNAT
Aktiiviset tavoitteiden asettajat	Espoo, Forssa, Heinola, Helsinki, Hyvinkää, Ii, Imatra, Jyväskylä, Järvenpää, Kangasala, Kouvola, Kuopio, Lahti, Lappeenranta, Lempäälä, Luumäki, Naantali, Nokia, Orivesi, Oulu, Paimio, Pirkkala, Porvoo, Riihimäki, Tampere, Vantaa
Suunnittelijat ja kehittäjät	Enontekiö, Haapajärvi, Hailuoto, Hankasalmi, Inkoo, Joensuu, Kajaani, Kauniainen, Kemi, Kerava, Kinnula, Kirkkonummi, Kitee, Konnevesi, Kotka, Lapua, Laukaa, Lieksa, Maarianhamina, Mustasaari, Mänttä-Vilppula, Orimattila, Raisio, Rääkkylä, Salo, Sastamala, Savukoski, Sipoo, Sodankylä, Somero, Sund, Suomussalmi, Turku, Tuusula, Valkeakoski, Vesilahti, Ähtäri, Äänekoski
Perustasolla toimivat	Akaa, Alajärvi, Alavieska, Alavus, Asikkala, Askola, Aura, Brändö, Eckerö, Enonkoski, Eura, Eurajoki, Evijärvi, Finström, Föglö, Geta, Haapavesi, Halsua, Hamina, Hammarland, Hanko, Harjavalta, Hartola, Hattula, Hausjärvi, Heinävesi, Hirvensalmi, Hollola, Huittinen, Humppila, Hyrynsalmi, Hämeenkyrö, Hämeenlinna, Iisalmi, Iitti, Ikaalinen, Ilmajoki, Ilomantsi, Inari, Isojoki, Isokyrö, Janakkala, Jokioinen, Jomala, Joroinen, Joutsa, Juuka, Juupajoki, Juva, Jämijärvi, Jämsä, Kaarina, Kaavi, Kalajoki, Kangasniemi, Kankaanpää, Kannonkoski, Kannus, Karijoki, Karkkila, Karstula, Karvia, Kaskinen, Kauhajoki, Kauhava, Kaustinen, Keitele, Kemijärvi, Keminmaa, Kemiönsaari, Kempele, Keuruu, Kihniö, Kittilä, Kiuruvesi, Kivijärvi, Kokemäki, Kokkola, Kolari, Kontiolahti, Korsnäs, Koski Tl, Kristiinankaupunki, Kruunupyö, Kuhmo, Kuhmoinen, Kumlinge, Kuortane, Kurikka, Kustavi, Kuusamo, Kyyjärvi, Kärkölä, Kärsämäki, Kökar, Laihia, Laitila, Lapinjärvi, Lapinlahti, Lappajärvi, Lempi, Lemland, Leppävirta, Lestijärvi, Lieto, Liminka, Liperi, Lohja, Loimaa, Loppi, Loviisa, Luhanka, Lumijoki, Lumparland, Luoto, Maalahti, Marttila, Masku, Merijärvi, Merikarvia, Miehikkälä, Mikkeli, Muhos, Multia, Muonio, Muurame, Mynämäki, Myrskylä, Mäntsälä, Mäntyharju, Nakkila, Nivala, Nousiainen, Nurmes, Nurmijärvi, Närpiö, Oripää, Oulainen, Outokumpu, Padasjoki, Paltamo, Parainen, Parikkala, Parkano, Pedersören kunta, Pelkosenniemi, Pello, Perho, Pertunmaa, Petäjävesi, Pieksämäki, Pielavesi, Pietarsaari, Pihtipudas, Polvijärvi, Pomarkku, Pori, Pornainen, Posio, Pudasjärvi, Pukkila, Punkalaidun, Puolanka, Puumala, Pyhtää, Pyhäjoki, Pyhäjärvi, Pyhäntä, Pyhäranta, Pälkäne, Pöytyä, Raahe, Raasepori, Rantasalmi, Ranua, Rauma, Rautalampi, Rautavaara, Rautjärvi, Reisjärvi, Ristijärvi, Rovaniemi, Ruokolahti, Ruovesi, Rusko, Saarijärvi, Salla, Saltvik, Sauvo, Savitaipale, Savonlinna, Seinäjoki, Sievi, Siikainen, Siikajoki, Siikalatva, Siilinjärvi, Simo, Siuntio, Soini, Sonkajärvi, Sotkamo, Sottunga, Sulkava, Suonenjoki, Sysmä, Säkyä, Taipalsaari, Taivalkoski, Taivassalo, Tammela, Tervo, Tervola, Teuva, Tohmajärvi, Toholampi, Toivakka, Tornio, Tuusniemi, Tyrvävä, Ulvila, Urjala, Utajärvi, Utsjoki, Uurainen, Uusikaarlepyy, Uusikaupunki, Vaala, Vaasa, Varkaus, Vehmaa, Vesanto, Veteli, Vieremä, Vihti, Viitasaari, Vimpeli, Virolahti, Virrat, Vårdö, Vöyri, Ylitornio, Ylivieska, Ylöjärvi, Ypäjä

Riittävä ekologinen tieto on välttämätön lähtökohta luonnon monimuotoisuutta koskevien tavoitteiden asettamiselle ja toimenpiteiden suunnittelulle. Mikäli kattavaa tietoa lajeista, elinympäristöistä ja ekologisista verkostoista ei ole käytettävissä, vaikuttavien toimenpiteiden suunnittelu ja priorisointi on käytännössä mahdotonta.

Selvityksessä kävi ilmi, että kunnista vain harva, 11 kuntaa, esittää verkkosivuillaan kattavasti luonnon monimuotoisuuteen liittyvää tietoa. 30 kunnalla oli sivuillaan esillä monipuolisia luontoselvityksiä rajatuista kohteista ja lajiryhmistä, mutta niiden

esittämä tieto ei yltänyt antamaan kokonais-kuvaa luontoverkostoista.

Valtaosalla kunnista (268 kuntaa 309:stä) oli sivuillaan joko lainsäädännön edellyttämiä kaavoitukseen liittyviä luontoselvityksiä tai muita perustason tietoja, tai tiedot puuttivat verkkosivuilla.

Selvityksen perusteella vaikuttaa, että valtaosalla kunnista on vielä kehitettävää riittävän luontotiedon keräämisessä tehokaiden luontotoimenpiteiden ja -tavoitteiden perustaksi, sekä luontotiedosta viestimisessä. Selvitys ei kuitenkaan tarjoa aukotonta kuvaa kuntien keräämästä luontotiedosta: joukossa

voi olla kuntia, jotka ovat keränneet tietoa, mutta tieto ei ole saatavilla kunnan verkkosivuilla.

Haastattelujen perusteella kunnat kaipaavat nykyistä kattavampaa tietopohjaa erityisesti rakennettujen ympäristöjen luonnosta, vedenalaisesta luonnosta sekä ennallistamiskohteiden valinnan tueksi. Erityisesti rakennettuun ympäristöön liittyvä luontotieto koettiin puutteelliseksi. Rakennetut tai ihmisen muokkaamat ympäristöt tarjoavat turvapaikkoja uhanalaisille lajeille. Niiden arvoa ei kuitenkaan aina ymmärretä, eikä rakentamisessa tunnisteta kohteen monimuotoisuuspotentiaalia. Asiantuntijatuki tai kokemusten vaihto yhteistyöverkostossa tärkeimpien tietoaukkojen tunnistamiseksi ja niiden täyttämiseksi olisi todennäköisesti hyödyllistä kuntien kannalta.

4.2 Luonnon monimuotoisuuteen liittyvät toimenpiteet

Luonnon monimuotoisuuden vahvistamiseksi tehdyistä toimenpiteistä viesti verkkosivuillaan 40 kuntaa. Näistä 14 kuntaa oli laatinut strategian tai muun ohjelman toimenpiteiden ohjaamiseksi.

Monimuotoisuutta edistäviä hankkeita ei aina välttämättä mielletä varsinaiseksi monimuotoisuustyöksi. Tämä voi osaltaan vaikuttaa vähäiseen viestimiseen aiheesta.

Selvityksen yhteydessä toteutettu kysely ja haastattelut osoittavat, että luonnon monimuotoisuutta edistäviä toimia tehdään kunnissa monipuolisesti – tyypillisiä toimia ovat esim. vieraslajien torjunta, vesistöjen kunnostus sekä aloitteet suojelualueiden perustamiseksi ja virkistysalueiden toteuttaminen.

Monimuotoisuuden ylläpitoon liittyvistä konkreettisista toimista oli yleisimmin mainittuna vieraslajien torjunta, joka on osa kiinteistön omistajien lakisääteisiä tehtäviä. Vieraslajien torjunta koskee kunnan lisäksi

yhtä lailla myös muita kiinteistönomistajia ja -haltijoita.

Vesistöt ja metsät keräsivät myös paljon mainintoja. Tässä on taustalla todennäköisesti paitsi näiden alueiden laajuus myös se, että kunnissa on jo pitkään tehty suojelutyötä niihin liittyen.

Yhteistyö yksityisten metsänomistajien kanssa luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi koettiin suurena haasteena. Toisaalta jatkuvan kasvatuksen salliminen lainsäädännöllä on vienyt metsissä tehtävää luonnon monimuotoisuus -työtä merkittävästi eteenpäin. Monilla kunnilla on käytössä taajama- metsäsuunnitelma, johon kuuluvia metsiä hoidetaan jatkuvan kasvatuksen periaatteella luonnon monimuotoisuutta ja virkistyskäyttömahdollisuuksia vaalien. Esimerkiksi Turun kaupungin vuonna 2019 hyväksymää metsäsuunnitelmaa on kiitetty siitä, että se pohjautuu jatkuvaan kasvatukseen.

Erilaisia luontoympäristöjä koskevat hyvinkin erilaiset haasteet. Vesistöjen osalta haasteeksi nähtiin yhtäältä mm. omistustilanne (yhteisomistajuus) ja toisaalta ympäristönäkökulmasta alkuperältään epäselvistä lähteistä peräisin oleva hajakuormitus, johon on vaikea puuttua. Haasteista huolimatta suunniteltuja toimia mainittiin kyselytutkimuksessa 15 kappaletta, joista 10 oli konkreettisia vesistökunnostushankkeita. Loput olivat erilaisia selvitys- ja tutkimushankkeita sekä mainintoja vesistöihin liittyvien luontoarvojen huomioimisesta kaavoituksessa. Vesiympäristöjen tilaa seurataankin tyypillisemmin kuin muita alueita. Tässä taustalla vaikuttavat lainsäädännöstä tulevat velvoitteet.

Väkiluvultaan suuret ja kasvavat kunnat ovat tyypillisesti aktiivisempia kuin pienemmät kunnat tavoitteen asettamisen, tiedon keräämisen ja toimenpiteistä viestimisen suhteen. Taustalla vaikuttavat luontoalueiden määrä, maankäyttöön kohdistuvat paineet, maanomistuksen tilanne sekä taloudelliset resurssit.

TAULUKKO 6. KYSELYVASTAUKSISSA JA HAASTATELUISSA MAINITTUJA TOIMENPITEITÄ LUONNON MONIMUOTOISUUDEN VAHVISTAMISEKSI. ENITEN MAININTOJA SAANEET LIHAVOITUINA.

PUISTOT JA MUUT VIHERALUEET	MUU RAKENNETTU YMPÄRISTÖ	JOUTOMAAT	AVOIMET PAAHDEYMPÄRISTÖT
<p>Vieraslajien torjunta</p> <p>Luonnontilaisten niittyalueiden hoito</p> <p>Vaellusreitistöt maisema- ja luontoalueille</p> <p>Nurmikoiden muuttaminen niityiksi</p> <p>Vihertoimien laskennan pilotointi</p> <p>Hyönteishotellit</p> <p>Hoitoluokitukset</p> <p>Pusikkoraivaus lintujen pesimäajan ulkopuolella</p> <p>Viheralueohjelmat</p> <p>Viherverkostojen kehittäminen</p> <p>Lahopuiden säilyttäminen polttoaineeksi</p>	<p>Vieraslajien torjunta</p> <p>Kaavoitus ja luontoselvitykset</p> <p>Ekologiset asuinalueet</p> <p>Hulevesikosteikot</p> <p>Viheralueohjelmat</p> <p>Kaupunkipuulajiston monipuolistaminen</p> <p>Hyönteisille, linnuille ja muille eläimille sopivien ravintokasvien käyttö</p> <p>Kierrätettyjen maamassojen käyttö</p> <p>Viherkatot</p>	<p>Metsitysmahdollisuuksien selvittäminen</p> <p>Ennallistaminen</p> <p>Suojelu ja huomioiminen maankäytön suunnittelussa</p> <p>Niittykasvillisuuden lisääminen</p> <p>Kehittäminen paahtoympäristöiksi</p> <p>Joutomaiden kartoitus metsäsuunnitelmien päivityksen yhteydessä</p> <p>Uusympäristöjen mahdollisuuksien tunnistaminen ja hyödyntäminen</p>	<p>Kohteiden selvittäminen ja kartoittaminen</p> <p>Huomioiminen kaavoituksessa</p> <p>Niittykasvillisuuden ja pölyttäjien lisäämiseen tähtäävät pilotit ja kampanjat, kuten Pelasta Pörräinen -kampanja</p> <p>Ympäristökasvatuksellinen paahtepihakokeilu, jossa lapset kylvivät paahtelajeja päiväkotien ja koulujen hiekkapihoille</p>

VEDET JA VESISTÖ	SUOT	METSÄT	MAATALOUS
<p>Kunnostukset ja ennallistaminen</p> <p>Luontomatkaileukohteiksi muuttaminen</p> <p>Hulevesiohjelma ja hulevesien hallinnan toimintamallit suunnittelijoille ja rakentajille</p> <p>Viemärivuotojen vähentäminen ja jätevesien pääsyn estäminen vesistöihin</p> <p>Ekologisten ja maisemallisten arvojen turvaaminen</p> <p>Suojelualueet</p>	<p>Aloitteet suojelualueiden perustamisesta</p> <p>Ennallistaminen, ojien sulkeminen</p> <p>Luontoarvojen huomioiminen</p> <p>Kunnostukset</p>	<p>Jatkuvan kasvatuksen menetelmiin siirtyminen taajamametsissä</p> <p>Metsänhoidon linjaukset ja suunnitelmat monimuotoisuutta kunnioittaen</p> <p>Aloitteet suojelualueiden perustamiseksi</p> <p>Metsäalueiden huomioiminen kaavoituksessa</p> <p>Lahopuun jättäminen metsiin</p> <p>Monimuotoisuuden huomioiminen hakkuutavassa</p>	<p>Alueiden huomioiminen kaavoituksessa</p> <p>Vieraslajien poisto</p> <p>Maatalousmaiden ympäristö- ja ilmastovaikutuksien selvittäminen ja toimenpiteet</p> <p>Luonnonmukaisten viljelymenetelmien edistäminen</p> <p>Hyönteisystävällinen kasvivalikoima</p> <p>Hiiiviljelyhankkeet</p> <p>Perinnebiotooppien hoito</p> <p>Peltojen ja pientareiden säilyttäminen</p>

5. Työkalut ja tukimekanismit

Kunnilla on käytettävissään ilmasto- ja luontotyöhön useita erilaisia työkaluja. Kyselyyn vastanneissa kunnissa hyödynnetään yleisimmin neuvontaa ja viestintää, yhteistyötä yritysten ja muiden tahojen kanssa sekä kaavoitusta ja maapolitiikkaa. Kuntaorganisaatioiden ulkopuolisten tahojen (esim. asukkaiden ja yritysten) aktivoiminen mukaan toimii tunnistetaan kunnissa tärkeäksi tavoitteiden saavuttamisen kannalta. Kaavoituksen keskeinen rooli ilmasto- ja luontotyön kannalta tunnistetaan laajasti, mutta erilaisten maankäytön tavoitteiden yhteensovittamisen ja päästövähennysten arviointi nousevat esiin haasteellisina tekijöinä.

Harvemmin hyödynnettyjä työkaluja kyselyyn vastanneissa kunnissa ovat julkiset hankinnat, omistajaohjaus ja taloudelliset

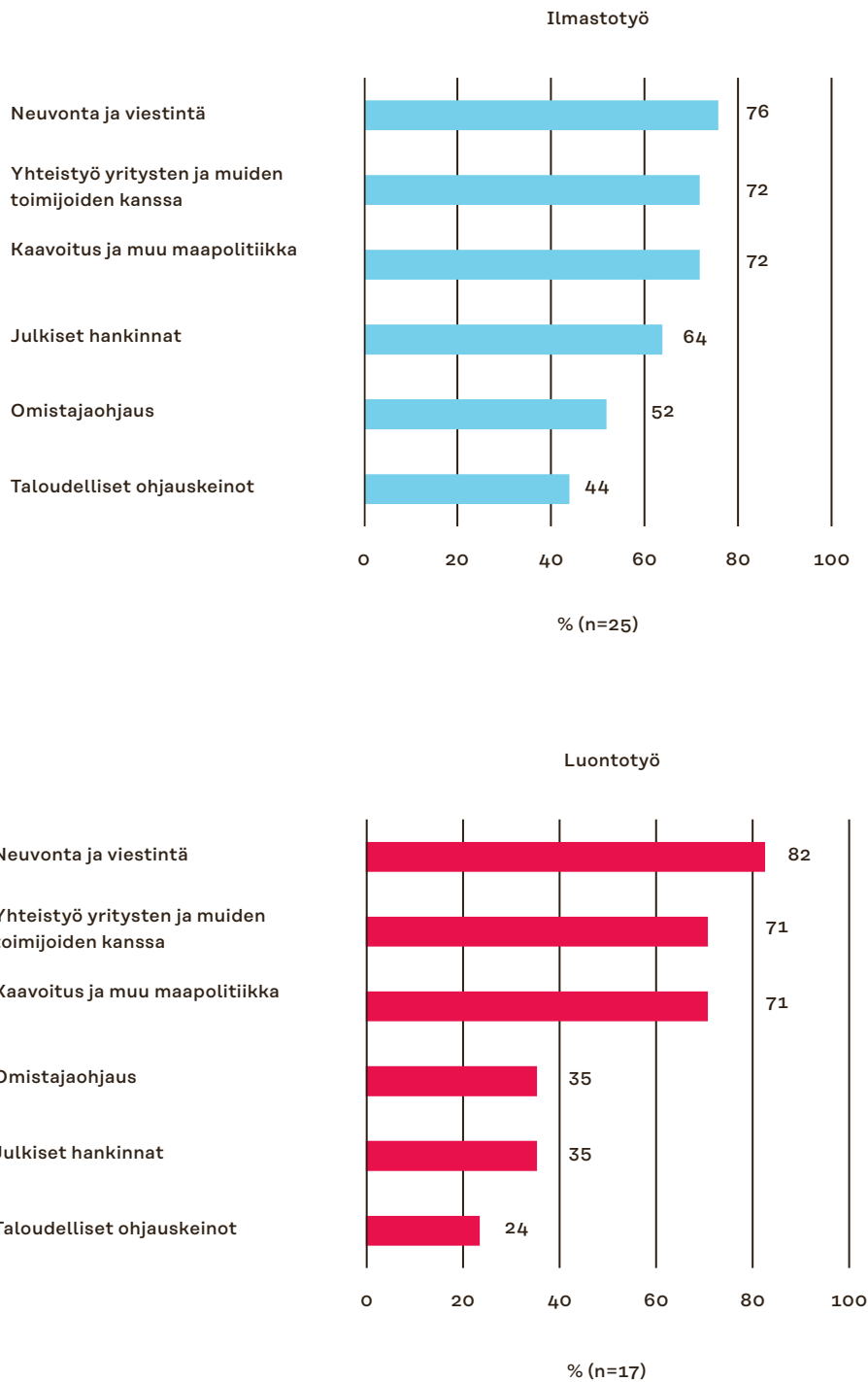
ohjauskeinot. Taustalla ovat luultavasti erityisesti luontovaikutusten mittaamisen haasteellisuus sekä yleisesti vähäinen kokemus luonnon monimuotoisuuden huomioimisesta taloudellisessa päätöksenteossa.

Tukimekanismeista tärkeimmäksi haastatellut kunnat mainitsevat rahoituksen, kuten hankerahoitukset ja avustukset. Rahoituksen hyödyntämisessä kunnat näkevät useita pullonkauloja: rahoitushakujen yhteensovittaminen taloussuunnittelun aikataulujen kanssa on haasteellista, hankemuksen laatiminen vie resursseja ja toimenpiteiden tuomia hyötyjä on vaikea osoittaa. Muina tärkeinä tukimekanismeina kuntien työlle mainittiin yhteistyö viranomaisten kanssa ja yhteistyöverkostot sekä neuvonta ja viestintä mm. hankkeiden suunnitteluun ja toteutukseen liittyen.

Kuntaorganisaatioiden ulkopuolisten tahojen aktivoiminen mukaan toimii tunnistetaan kunnissa tärkeäksi tavoitteiden saavuttamisen kannalta.

KUVA 9. KUNTIEN ILMASTO- JA LUONTOTYÖSSÄ HYÖDYNTÄMIÄ TYÖKALUJA.

Hyödynnättekö tätä työkalua ilmasto- tai monimuotoisuustoimissa? ("kyllä" vastanneiden osuus)

Lähde: Osana selvitystä toteutettu kysely.

TAULUKKO 7. KYSELY- JA HAASTATELUVASTAUKSISSA MAINITTUJA TAPOJA HYÖDYNTÄÄ TYÖKALUJA KUNTIEN ILMASTOTYÖSSÄ. USEIMMIN MAINITUT LIHAVOITUINA.

NEUVONTA JA ILMASTO-VIESTINTÄ	TALOUDELLISET OHJAUSKEINOT	JULKISET HANKINNAT JA PALVELUT	KAAVOITUS JA MUU MAAPOLITIIKKA	OMISTAJA-OHJAUS	YHTEISTYÖ YRITYSTEN JA MUIDEN TOIMIJOIDEN KANSSA
<p>Ilmastoviestintää tekee koko kaupunki-organisaatio</p> <p>Suoraan kuntalaisille viestiminen ilmastotavoitteista ja keinoista, resurssien puitteissa</p> <p>Erillinen tiedotus yrityksille ja taloyhtiöille</p> <p>Energia-avustuksista tiedottaminen</p> <p>Neuvottelutilaisuudet</p> <p>Yhteinen energianeuvonta kaukolämpöyhtiön kanssa</p> <p>Ilmastovahityökalu</p> <p>Ympäristökasvatus</p>	<p>Pysäköintimaksut, vyöhykemaksut</p> <p>Julkisen liikenteen seudullisuus</p> <p>Julkisen liikenteen hinnanalennukset tai maksuttomuus tietyille ikäryhmille ja erilaiset lipputuotteet työmatkalaisille</p> <p>Vähäpäästöisyysalennukset pysäköinnissä</p> <p>Asukkaiden henkilökohtainen päästökauppa liikkumisessa</p>	<p>Kaupungin hankintaohjeistukset ja ilmaston huomioiminen hankintakriteereissä</p> <p>Vastuullisuus hankinnoissa esim. ruokahankinnat kestävät kehityksen kriteerien perusteella</p> <p>Hankintojen päästökuorman laskeminen</p> <p>Hiiilineutraaliuskriteerit</p> <p>Hankintoja tekevien kouluttaminen</p> <p>Palveluntuottajilta vaaditaan ympäristöohjelma tai vastaava</p>	<p>Ilmastovaikutusten huomioiminen kaupunkisuunnittelussa</p> <p>Kaupunkirakenteen tiivistäminen</p> <p>Hiielinelujen lisääminen kaupunkirakenteessa.</p> <p>Kevyen liikenteen verkoston ylläpito</p> <p>Liikennesuunnittelussa huomioidaan päästöt ja liikenteen sujuvuus</p> <p>Kestävän liikkumisen edistämishjelmat</p> <p>Maapoliittiset ohjelmat</p>	<p>Kaupungin yhtiöiden mukaan ottaminen ilmastotyöhön ja -hankkeisiin</p> <p>Ilmasto-ohjelman laajentaminen koskemaan koko kaupunkikonsernia ja tytäryhtiöiden osallistaminen ohjelman laadintaan</p> <p>Vuoropuhelu ja tavoitteiden asettaminen</p> <p>Julkisen liikenteen kilpailutus</p> <p>Jätevesilietteen käsittelyn ohjaus</p>	<p>Ilmastokumppanuusverkostot</p> <p>Yhteistyö elinkeinopalveluiden kanssa</p> <p>Yritysten ilmasto- ja ympäristövalmennus</p> <p>Neuvonta ja yhteishankkeet</p> <p>Energialaskenta-palvelut yrityksille</p> <p>Kiertotalouden ja eloperäisten jätteiden hyödyntämisen kehityshankkeet</p>

TAULUKKO 8: KYSELY- JA HAASTATTELUVASTAUKSISSA MAINITTUJA TAPOJA HYÖDYNTÄÄ TYÖKALUJA KUNTIEN LUONTOTYÖSSÄ. USEIMMIN MAINITUT LIHAVOITUINA.

NEUVONTA JA ILMASTO-VIESTINTÄ	TALOUDELLISET OHJAUSKEINOT	JULKISET HANKINNAT JA PALVELUT	KAAVOITUS JA MUU MAA-POLITIIKKA	OMISTAJA-OHJAUS	YHTEISTYÖ YRITYSTEN JA MUIDEN TOIMIJOIDEN KANSSA
<p>Viestintä osana kaavoitusta</p> <p>Hanketyön jalkauttaminen</p> <p>Avustaminen vieraslajien torjunnassa</p> <p>Ympäristökasvatus</p> <p>Luontokoulu</p> <p>Työpajat</p> <p>Erilaiset viestintämuodot</p>	<p>Kohtuulliset jätemaksut</p> <p>Lainsäädäntö</p>	<p>Maa-aineisten, taimien ja siementen hankinta</p> <p>Koulujen pihasuunnittelukriteerit</p> <p>Puun hyödyntäminen uudisrakennuksissa</p> <p>Suunnittelu-hankinnassa referenssivaatimukset</p>	<p>Opastaminen</p> <p>Luontoselvitykset</p> <p>Inventoinnit</p> <p>Luonnon arvokohteiden huomiointi</p> <p>Vihertehokkuustyökalut</p>	<p>Kaupungin yhtiöiden Panostaminen uusiutuvaan energiantuotantoon</p> <p>Kestävä luonnonvarojen hyödyntäminen</p> <p>Kaavoitus</p>	<p>Yhteistyö kyläyhdistysten ja maaseudun sivistysliiton kanssa (esim. vieraslajikittennät)</p> <p>Pilotit ja hankkeen korkeakoulujen ja muiden kaupunkien kanssa</p>

6. Kuntien ilmasto- ja luontotyön haasteet ja mahdollistajat

Selvästi merkittävimpänä haasteena kuntien ilmasto- ja luontotyölle aineistossa nousi esiin rahallisten resurssien sekä henkilöstön puute. Muina haasteina nähdään mm. tahtotilan puute, prioriteetti- ja intressiristiriidat sekä osaamisen ja työkalujen puute.

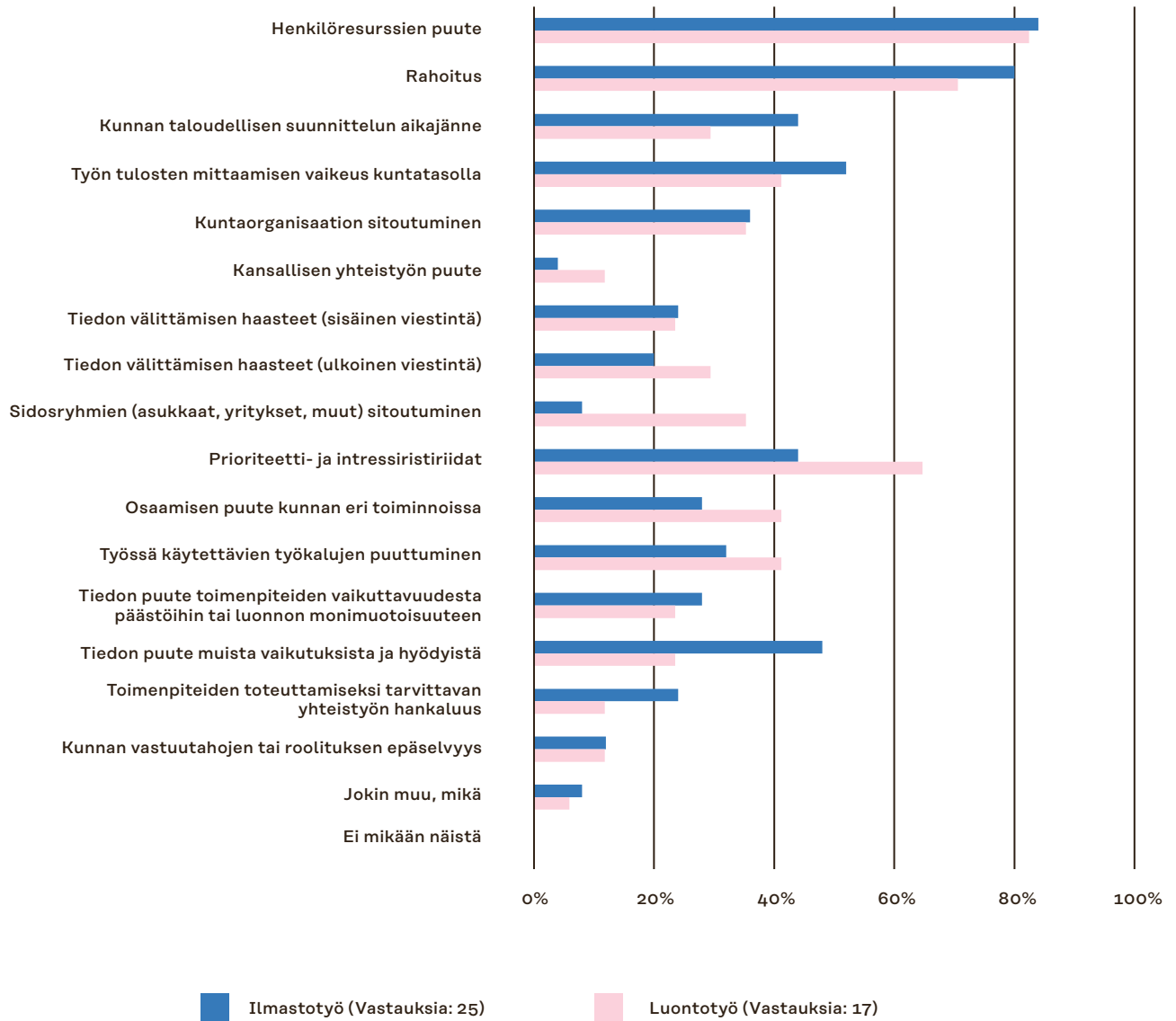
Työn seurantaan liittyvänä haasteena korostui, että konkreettisten tulosten esittämisen koetaan olevan vaikeaa. Seuranta vaatii lisäksi pidemmän aikavälin tarkastelua kuin kuntien talousseurannassa tyyppisesti sovelletaan. Haastatteluissa nousi esiin, että erityisesti luonnon monimuotoisuutta vahvistavan työn seurantaan ei toistaiseksi koeta olevan käytettävissä riittäviä työkaluja.

Myös ilmasto- ja luontotyön irrallisuus kunnan muusta työstä koettiin yhtenä tyyppillisenä haasteena. Aineistossa nousi kuitenkin esiin myös hyviä käytäntöjä

ilmasto- ja luontotyön integroimiseksi kunnan kaikkeen työhön: esimerkiksi konkreettisia ilmasto- ja luontotoimia kunnan kaikelle työlle kohdistavat ohjelmat, ilmasto- ja ympäristöpolitiikasta vastaavan henkilöstön sijoittaminen organisaatiossa kaupunginjohtajan alaisuuteen sekä tavoitteiden kirjaaminen kunnan strategiaan.

Ilmasto- ja luontotyötä mahdollistavina tekijöinä mainittiin mm. johdon sitoutuminen sekä hyvä yhteistyö kuntaorganisaation sisällä ja ulkoisten tahojen kanssa. Jatkossa ilmastotyön vauhdittamiseksi kyselyvastauksissa toivottiin erityisesti ilmastotyön tuomista osaksi kunnan taloussuunnittelua. Luontotyön edistämiseksi toivottiin tietotason kasvattamista esim. vaikutusten mittaamisesta sekä työkaluja mittaamisen tueksi.

Luonnon monimuotoisuutta vahvistavan työn seurantaan ei toistaiseksi koeta olevan käytettävissä riittäviä työkaluja.

KUVA 10. ILMASTO- JA LUONTOTYÖN HAASTEITA KUNNISSA.**Mitkä ovat yleisimpiä haasteita kunnassasi? (voi valita useita vaihtoehtoja)**

Lähde: Osana selvitystä toteutettu kysely.

TAULUKKO 9. KUNTIEN ILMASTOTYÖN HAASTEITA JA MAHDOLLISTAJIA TEEMOITTAIN

TEEMA	HAASTEET	MAHDOLLISTAJAT	ESIMERKKEJÄ ONNISTUMISISTA
Rahoitus	Rahoituksen hakemiseen ja rahoituslähteisiin perehtymiseen ei ole riittävästi aikaa. Rahoitushaun aikataulu ei kohtaa talousarvion kanssa. EU-rahoituksiin liittyy työtunteja vievää byrokratiaa.	Rahoitusta on ollut hyvin tarjolla nykyisellä hallituskaudella. Hankerahan kriteeristö herättelee kunnan johtotasoa.	Yhteistyöverkostoa pidettiin tärkeänä tukena myös rahoitusten hakemisessa.
Henkilöresurssit	Työtunteja ja asiantuntemusta puuttuu hankkeiden toteuttamisesta, rahoituksen hankkimisesta, viestinnästä, työntekijöiden kouluttamisesta.	Ilmastovastuuhenkilön virka selkeyttää kunnan ilmastotyötä.	Ilmastohankkeen rahoitushakemukseen on sisällytetty ilmastokoordinaattorin palkkaaminen.
Tietopohja	Tietoa eri sektoreiden ilmastotoimien etenemisestä ja vaikutuksista ei ole helposti saatavilla.	Esimerkiksi maakuntaliittojen ja hankerahoitusten tuki on koettu avuksi tietopohjan kehittämisessä.	Ilmastotoimenpiteiden keskitettynä seurantapalveluna toimii kunnan Ilmastovahtisivusto.
Johtaminen	Ilmastotyöstä puuttuu johto: se on jakautunut eri toimialoille ja hankkeisiin.	Strategiaan kirjatut ilmastotavoitteet kirkastavat vision, joka integroidaan kaikille organisaation tasoille.	Kunnan ilmastosuunnitelman laati poikkihallinnollinen ohjausryhmä, jossa on mukana yliopistojen ja eri toimijoiden edustus.
Poliittinen ohjaus	Lainsäädäntö ja verotus eivät tue riittävästi ilmastotoimia.	Esimerkiksi maankäyttö- ja rakennuslain sekä verotuksen uudistuksilla voidaan edistää ilmastotoimia.	Metsien jatkuvan kasvatuksen salliminen lainsäädännössä on helpottanut ilmastotyötä.
Parhaat käytännöt	Kuntien parhaista käytännöistä ei ole tietoa helposti saatavilla.	Toiveena on, että kuntien parhaita käytäntöjä, saavutuksia ja vinkkejä hankkeiden perustamiseen koottaisiin yhteen kuntien saataville.	Keski-Suomen liiton ilmastohankkeessa kerättiin tietoa kuntien ilmastotyön tueksi. SYKE:n energialoikka.fi-sivusto tarjoaa energia- ja materiaaliviisaita ratkaisuja.
Sitoutuminen	Ilmastotoimien riippuvuus valtuustokausittain vaihtuvien päättäjien mielipiteistä ei luo vakaata pohjaa ilmastotoimien jatkuvuudelle.	Asukkaat ja yritykset voidaan innostaa ja sitouttaa ilmastotyöhön osallistamalla heidät mukaan suunnitteluun.	Kunnan ilmasto-ohjelman taustoittaminen asukkaille ja yrityksille suunnatulla kyselyllä.

Lähde: Osana selvitystä toteutetut haastattelut.

TAULUKKO 10. KUNTIEN LUONTOTYÖN HAASTEITA JA MAHDOLLISTAJIA TEEMOITTAIN

TEEMA	HAASTEET	MAHDOLLISTAJAT	ESIMERKKEJÄ ONNISTUMISISTA
Rahoitus	Luontotyön rahoitus nähtiin haasteena 70 %:ssa kyselyyn vastanneista kunnista. Rahoitushakemusten ja budjetoinnin aikataulut eivät kohtaa.	Helmi-rahoitus koettu hyväksi. Tältä odotetaan linjakkuutta ja pysyvyyttä.	Vesistökuunnostuksissa yhteistyö ELY-keskuksen kanssa.
Henkilöresurssit	Henkilöresursoinnissa vajetta yli 80 %:ssa kyselyyn vastanneista kunnista.	Hankerahoituksen kohdentaminen myös henkilöresursointiin työn koordinoimiseksi. Suurissa kunnissa mahdollisuus laajaan organisaatioon.	Ympäristöpuolen asiantuntevaa henkilöresurssia lisäämällä saatu konkreettisia parannuksia luontotyöhön.
Tietopohja	On epäselvää, mitä tietoa kerätään valtakunnallisesti ja mikä jää kuntien tehtäväksi. Tietojärjestelmä-infrastruktuurissa on puutteita.	Kaavatyö ja hyvät taustaselvitykset mahdollistavat luontoa tukevia toimia, erityisesti yleiskaavatasolla verkostotarkastelut.	Kantakaupungin osayleiskaavassa luonnon monimuotoisuuden huomioiminen kokonaisvaltaisesti.
Johtaminen	Koordinoiva johtaminen puuttuu monimuotoisuustyöstä. Johdon henkilökohtaiset näkemykset vaikuttavat luontotyön edistämiseen.	Konkreettisten monimuotoisuustavoitteiden sisällyttäminen kunnan strategiaan.	Eri hallinnonalojen ja asiantuntijoiden yhteistyö luontotavoitteiden sisällyttämisessä kunnan strategiaan.
Poliittinen ohjaus	Eri ministeriöiden koetaan edistävän tavoitteita, jotka voivat olla toistensa kanssa ristivetoisia. Kunnissa muutokset toiminnassa valtuustokausittain.	Luonnonsuojelulain uudistus siten, että direktiivilajien suojelun lisäksi painoarvoa saisivat myös uhanalaiset luontotyyppit.	Vahva poliittinen sitoutuminen kaupunginjohtajien aloitteesta on motivoinut asettamaan monimuotoisuustavoitteita.
Parhaat käytännöt	Tietoa luontotyön parhaista käytännöistä ei ole helposti saatavilla.	Tiedon jakaminen toimivista tai epäonnistuneista käytännöistä verkostoissa.	Hyvä yhteistyö kuntaorganisaation sisällä ja ulkoisten sidosryhmien kanssa. Luontokuntien verkoston toiminta.
Sitoutuminen	Konkreettisissa toimintaa ohjaavissa suunnitelmissa, kuten esim. metsänhoitosuunnitelmissa, painotetaan ensisijaisesti talousnäkökulmaa monissa kunnissa.	Luontotyön kytkeytyminen virkistykseen, matkailuun tai riistanhoitoon voi lisätä sitoutumista kunnissa. Win-win ratkaisujen hakeminen. Kansalaisjärjestöjen aktiivisuus.	Metsäkanalintujen soidinalueiden suojelu tehtiin metsästyslähtöisesti, mutta samalla turvattiin luonnon monimuotoisuutta.

Lähde: Osana selvitystä toteutetut haastattelut.

7. Lopuksi

Kunnissa on tehty luonnon monimuotoisuutta vahvistavia toimia jo pitkään. Selvityksen aineisto piirtää kuvaa siitä, että luontotyö ei toistaiseksi ole kuitenkaan edennyt yhtä pitkälle tavoitteellisuuden ja suunnitelmallisuuden suhteen kuin ilmasto-työ. Myös ilmastotyössä tarvitaan lisää toimia kuntien ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi – ja osalta kunnista ilmastotavoite puuttuu.

Ilmastotyössä jo saavutetut edistysaskeleet osoittavat, että määrätietoisella tavoitteiden asettamisella kunnan strategiassa, johdon sitoutumisella, työn seurannalla sekä tiedon ja tuen tarjoamisella saadaan aikaan tuloksia. Edellä mainittujen tekijöiden ohella luontotyön edellytyksiä kunnissa voitaisiin tukea vahvistamalla tietoisuutta luonnon monimuotoisuutta tukevien toimien mahdollisuuksista alueilla, joiden käyttöön kohdistuu monia erilaisia tavoitteita – esimerkiksi kuntien talousmetsissä ja rakennetussa ympäristössä. Monet luontoratkaisut ovat kustannusneutraaleja tai ne jopa säästävät rahaa: esimerkiksi niittyjen lisääminen ja viheralueiden hoitokäytäntöjen sekä lajivalintojen päivittäminen.

Yksittäisten toimien laajemman hyödyntämisen ohella erityisesti pidemmällä aikavälillä luonto- ja ilmastovaikutusten huomiointi kaikessa kuntien toiminnassa sekä ilmasto- ja luontotyön integrointi kunnan taloudelliseen päätöksentekoon mahdollistaisi tavoiteltujen hyötyjen aikaansaamista aiempaa tehokkaammin.

Luontotavoitteiden asettamisen ja toimenpiteiden suunnittelun pohjaksi tarvitaan riittävää tietoa luonnosta sekä toimenpiteiden vaikutuksista – nämä ovat olennaisia kehityskohteita. Lisäksi keskeisiä kehityskohteita ovat mittarit vaikutusten ja hyötyjen osoittamiseen sekä seurannan työkalut.

Erityisesti luontotyön edistämisessä kunnat todennäköisesti hyötyisivät tuesta tavoitteiden asettamiseen, tiedon keräämiseen ja soveltamiseen sekä hyvien käytäntöjen jakamiseen liittyen.

Kunnat tunnistavat ilmasto- ja luontotyössä paljon hyötyjä, mutta niiden osoittaminen koetaan paikoin vaikeaksi. Tämän vuoksi hyödyistä viestiminen – niin kuntien kuin valtion taholla – voisi osaltaan auttaa perustelemaan työn tarpeellisuutta ja tuomaan pitkäjänteisyyttä.

Ilmastotyössä jo saavutetut edistysaskeleet osoittavat, että määrätietoisella tavoitteiden asettamisella kunnan strategiassa, johdon sitoutumisella, työn seurannalla sekä tiedon ja tuen tarjoamisella saadaan aikaan tuloksia.

Lähteet

Deloitte 2018, [Kuntien ilmastotavoitteet ja –toimenpiteet](#). 12.10.2018.

Suomen ilmastopaneeli, [Ilmastolakiin kirjattavat pitkän aikavälin päästö- ja nielutavoitteet- ilmastopaneelin analyysi ja suositukset](#), Raportti 1/2021.

Lounasheimo ym. 2020, [Suomen kuntien kasvihuonekaasupäästöjen laskenta, ALas-mallin menetelmäkuvaus ja laskentojen tuloksia 2005–2018](#). Suomen ympäristökeskuksen raportteja 25/2020.

Tilastokeskus, tilastollinen kuntaryhmitys, [Vuoden 2020 kuntien ja kuntaryhmien välinen luokitusavain \(Luokitusavain: kunta_1_20200101#kuntaryhmitys_1_20200101\) | Tilastokeskus \(stat.fi\)](#)

Sammanfattning

Kommunerna spelar en viktig roll när det gäller att minska klimatutsläppen och öka den biologiska mångfalden. De kan påverka växthusgasutsläppen avsevärt till exempel genom lösningarna för uppvärmning av bostäder, trafiklösningarna och samhällsstrukturen. Det lönar sig för kommunerna att vidta smarta klimat- och naturåtgärder eftersom åtgärderna också är till nytta för invånarna, företagen och även för kommunens ekonomi.

Kommunerna har även utmärkta möjligheter att stärka naturens mångfald, t.ex. i närskogarna och grönområden – och på samma gång stöda kommuninvånarnas rekreativsmöjligheter och hälsa.

Den här utredningen presenterar en översikt över läget inom kommunernas klimat- och naturarbete i Finland inför kommunalvalet våren 2021.

I fråga om klimatåtgärder beskriver utredningen statusen för kommunernas växthusgasutsläpp och deras utveckling samt kommunernas klimatmål och deras åtgärder för att minska utsläppen.

Utredningen granskar kommunernas utsläpp med hjälp av de kalkylregler och -material som Finlands miljöcentral Syke tagit fram i projektet för koldioxidneutrala kommuner Hinku. Hinku-kalkylmodellen är avsedd för uppföljning av kommunernas klimatmål. I modellen räknas bl.a. utsläpp från uppvärmningen, vägtrafiken och lantbruket i kommunens område med i kommunens totala utsläpp. Utredningen studerar förändringar som skett i de 50 största kommunernas klimatmål under de senaste åren genom att jämföra dagens mål med uppgifter i utredningen av år 2018.

Den nya utredningen visar att hela två tredjedelar av alla kommuner, dvs. 206 kommuner av 309, redan ställt upp ett klimatmål. Om kommunerna uppnår sina mål, minskar deras utsläpp med hälften: den årliga utsläppsminskningen skulle vara 20 miljoner ton (Mt) från nivån år 2018 till år 2035. Till sin storleksklass motsvarar minskningen över hälften av de utsläppsminskningar som uppnåendet av Finlands mål för koldioxidneutralitet förutsätter.

Enligt utredningen har de 50 största kommunernas klimatmål blivit mer ambitiösa än tidigare. Nu avser hela 29 kommuner att vara koldioxidneutrala senast 2030, mot 16 kommuner i utredningen av år 2018.

Kommunerna upplever att det är svårt att minska utsläppen särskilt från trafiken bland annat på grund av den splittrade kommunstrukturen och invånarnas vanor. Å andra sidan har många kommuner vidtagit åtgärder för att främja gående, cykling och kollektivtrafik och börjat använda utsläppsnåla drivkrafter i fordon. Kommunerna upplever också att det finns små möjligheter att påverka utsläppen från lantbruket.

Mål som gäller den biologiska mångfalden är tills vidare tydligt mer sällsynta än klimatmål. Enskilda naturåtgärder har vidtagits under en lång tid, men endast var femte kommun – dvs. 64 kommuner av 309 – har ställt upp ett mål som gäller biologisk mångfald. En förutsättning för planeringen av målen och åtgärderna är att kommunerna har tillräckligt med information om den lokala naturen, t.ex. om arterna, livsmiljöerna och de ekologiska nätverken. I dagens läge bedriver endast ett fåtal kommuner en systematisk, omfattande insamling av information.

De vanligaste verktygen för klimat- och naturarbete som kommunerna använder är rådgivning och kommunikation, samarbete med företag och andra instanser samt planläggning och markpolitik. Kommunerna är medvetna om att det är viktigt att de lyckas få aktörer utanför kommunorganisationerna, till exempel invånare och företag, att delta i klimat- och naturåtgärderna för att kommunerna ska kunna nå sina mål.

Kommunernas utgångspunkter för klimat- och naturåtgärder varierar starkt. Större kommuner har ofta bättre möjligheter att tilldela resurser för detta arbete. Å andra sidan kan också mindre kommuner främja till exempel ekonomiskt attraktiva åtgärder, såsom åtgärder som ökar energieffektiviteten eller uppdatering av förfarandena för vården av grönområden. De kan också dra nytta av samarbete på region- eller landskapsplanet.

De tydligt mest betydande utmaningarna inom kommunernas klimat- och naturarbete var bristen på pengar och personal. Som andra utmaningar nämndes bl.a. bristande vilja, prioritets- och intressekonflikter samt bristen på kunskaper och verktyg. Som faktorer som möjliggör klimat- och naturarbete nämndes bl.a. ledningens engagemang samt ett gott samarbete inom kommunorganisationen och med utomstående instanser.

Kommunerna har i huvudsak kommit upp i god fart med sina klimatmål och -åtgärder, och nu lönar det sig att öka takten. I fråga om målen som gäller den biologiska mångfalden är kommunerna emellertid först i startskedet. Även om kommunerna sedan länge vidtagit åtgärder som stärker naturen, till exempel iståndsatt vattendrag, gjort utredningar i anslutning till planläggning, byggt naturstigar och bekämpat främmande arter, är naturarbetet i största delen av kommunerna tills vidare mindre målinriktat och systematiskt än klimatarbetet.

De framsteg som redan gjorts inom klimatarbetet visar att resultat uppnås då kommunerna resolut ställer upp mål i kommunens strategi, engagerar ledningen, följer upp arbetet och erbjuder information och stöd. Vid sidan av de faktorer som nämns ovan är det möjligt att stödja förutsättningarna för naturarbete i kommunerna genom att öka medvetenheten om möjligheterna till åtgärder som stödjer den biologiska mångfalden i områden där det finns många mål för områdesanvändningen, till exempel i kommunernas ekonomiskogar och bebyggda miljöer. Många naturlösningar är kostnadsneutrala eller till och med sparar pengar.

Det är också viktigt att tänka på helhetsbilden: i fortsättningen ska förstärkandet av naturen lyftas fram som en huvudpunkt i beslutsfattandet om ekonomin och samhället som helhet, även i kommunerna.

I praktiken bygger ett starkt naturarbete i kommunerna på flera hörnstenar. Kommunerna behöver särskilt:

- 1.** Information om naturen (om arter, livsmiljöer, ekologiska nätverk) samt om åtgärder som siktar på att förstärka naturen och om deras effekter.
- 2.** Mer naturkompetens och tillräckliga resurser för naturarbetet.
- 3.** Indikatorer och verktyg för uppföljning av naturarbetet.

För att förstärka de fundament som nämns ovan behövs finansiering, expertstöd, rådgivning, forskning och samarbetsnätverk till exempel för att sprida bästa förfaranden.

Summary

Local authorities play an important role in reducing climate emissions and promoting biodiversity. They decide how transport is organised, how homes are heated and how urban environments are developed. These decisions can have a significant impact on climate emissions.

It makes sense for municipal authorities to tackle climate change and biodiversity loss because doing so ultimately benefits their residents and businesses. Municipalities are in a great position to encourage biodiversity, for example by managing forested areas and green spaces while at the same time providing recreational activities and enhancing the health of their residents.

This study looks at what Finnish municipalities are doing to mitigate climate change and promote biodiversity ahead of the local elections to be held in June 2021. It looks at the climate emissions of municipalities, the climate targets they have set themselves and the work undertaken to cut emissions. The emissions are examined using the ALas model developed by the Finnish Environment Institute SYKE. The ALas model takes into account the emissions from heating, road transport and agriculture, among other things, in the authority's geographical area.

The report also compares the climate targets set by the 50 largest local authorities in Finland to the results of a similar study commissioned by Sitra in 2018.

The study reveals that 206 of 309 Finnish municipalities – two in three – have set a climate target. If all local authorities reached their targets, their total emissions would be halved: in 2035, the emissions would be 20 million tonnes lower compared to 2018 levels. This reduction would account for more than half of the emission reduction required for Finland to reach its target of becoming carbon neutral by 2035.

The climate targets set by the 50 largest municipalities are more ambitious than three years ago, the study reveals. Twenty-nine large municipalities are aiming to become carbon neutral, compared to only 16 large municipalities in 2018.

Local authorities consider reducing transport emissions especially challenging because of factors such as urban sprawl and people's habits. On the other hand, many municipalities have successfully promoted walking, cycling and public transport and have adopted alternatives to fossil fuels in transport. The ability and opportunities to reduce agricultural emissions are also considered by many authorities to be limited.

While a majority of municipalities have set climate targets, fewer have set targets for biodiversity. Some have undertaken efforts or run projects to foster biodiversity for a long time, but only 64 out of 309 have set a target for biodiversity. Setting targets and planning action require sufficient information about the local environment, for example on species, habitats and ecological networks. At the moment only a few local authorities are systematically collecting information on a large scale.

Improving communications, offering advice, co-operating with businesses and other bodies, and urban and land-use planning are among the measures most frequently used by

municipalities to promote biodiversity and tackle climate change. Engaging people and organisations outside the local authorities, such as individuals and businesses, in tackling climate change and biodiversity loss is seen as vital to achieving climate and biodiversity targets.

There are differences in the ways local authorities in Finland are able to tackle climate change and biodiversity loss. While larger municipalities have more resources, all municipalities are well placed to be able to promote measures such as energy efficiency, new ways of taking care of local green spaces or co-operation across local authority borders. These measures can bring about economic benefits too.

Tackling climate change and biodiversity loss needs the commitment of local authority administrations and co-operation within the authority and with external partners. However, one of the biggest challenges for authorities is the lack of funds and staff. Other challenges include a lack of commitment, conflicts of interest and insufficient skills and tools.

While most municipalities in Finland are making progress in setting climate targets and taking action to mitigate climate change, the good work needs to continue, and at a quicker pace. In setting biodiversity targets, the work of the local authorities is only just beginning.

While for a long time there have been sporadic initiatives to protect and promote biodiversity – such as the restoration of water bodies, studies to support urban planning and set up nature trails, and eradicating invasive species – only a few local authorities are undertaking systematic and goal-oriented work to improve biodiversity.

Examples of successful climate action show that results can be achieved by setting ambitious targets, having a committed administration, measuring success, sharing information and providing support. In addition, local authorities would benefit from being more aware of the opportunities to support biodiversity within, for example, commercial forestry land owned by the municipality or in the local built environment. Many nature-based solutions are cost-neutral or could even save money.

When planning action and measures to mitigate climate change and prevent biodiversity loss, it is important to look at the bigger picture too. In future, the issue of promoting biodiversity needs to be embedded in all decision-making, at all levels of society – including at the local authority level.

To speed up their work to foster biodiversity, municipalities first need:

- 4.** more information about the local environment, including on species, habitats and ecological networks, and on the different ways to foster biodiversity and their subsequent impacts;
- 5.** more skills and knowledge about biodiversity and sufficient resources to tackle biodiversity loss;
- 6.** tools and indicators to measure success.

To complement the above, there is also a need for more funding, specialist support and advice, research and co-operation to share good practice.

SITRA

SITRAN SELVITYKSIÄ 190

Sitran selvityksiä -sarjassa julkaistaan Sitran tulevaisuustyön ja kokeilujen tuloksia.

ISBN 978-952-347-230-3 (PDF) www.sitra.fi

SITRA.FI

Itämerenkatu 11–13

PL 160

00181 Helsinki

P. 0294 618 991

 @SitraFund